

Фимка Гогова Михаилова

ЛУБ „Благој Јанков Мучето“ Струмица

С 821.163.3-31 ГОГОВА
МИХАЈЛОВА ФИМКА
Ванѓа--- и ---јас

100042991

COBISS O

ВАНЃА... И ...ЈАС

*Фимка Гогова
Михаилова*

ВАНГА...

... И ЈАС

Струмица, 2014

Фимка Гогова Михаилова
ВАНГА... И ...ЈАС

Издавач

ЛУБ „Благој Јанков - Мучето“ -Струмица

За издавачот Тања Гошева

Уредник

м-р Ана Витанова Рингачева

Рецензент проф. Иван Котев

Лектор

Јасмина Поркојевиќ - Миленковиќ

Печати

ЗД „Графосервис“, Струмица

Тираж

500

С1Р - Каталогизација во публикација Национална и
универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

821.163.3-94

ГОГОВА Михаилова, Фимка

Ванѓа— и — јас / Фимка Гогова Михаилова. - Струмица: ЛУ
Библиотека “Благој Јанков Мучето”, 2014. - 98 стр.; 21 см

Слика и белешка за авторот: стр. 97-98

1SBM 978-9989-177-29-3

I. Михаилова, Фимка Гогова види Гогова Михаилова, Фимка

COB1SS.MK-III 96080394

*Книгата ја посветувам на моите внуци
Александар, Кристина Трајче,
Фимка и Коста
кои неизмерно ги сакам...*

Vanča, 1994 ž.

Ванѓа

На 11 август 1996 година светот се прости од познатата светска пророчица Ванѓа - Вангелија Гуштерова која педесет и пет години беспопштедно му помагаше на секој кој ќе дојдеше на нејзината врата.

Желбата да ги напишам овие мои спомени поврзани со Ванѓа е големата љубов и восхит што ги чувствував кон човекот и феномен Ванѓа, кон нејзиното големо човекољубие и нејзините стремежи на сите луѓе да им даде спокојство и вера и да им вдахне кураж и надеж.

Видовити, пророци и јасновидци имало низ сите години на човековата историја, но тие оставиле траги само во митовите и легендите. А Ванѓа е наш современик и чудата ги правеше пред нашите очи. Проникнуваше во минатото, далечно и блиско, оставајќи не зашеметени, во сегашноста и во иднината, допирајќи до најтајните катчиња на нашата душа.

Таа лекуваше од душевни и телесни болки, достигаше до непознатите светови и од таму ни даваше информации за најневеројатните чуда; ги правеше своите пророштва за еден човек, за цели народи, градови, држави, за целата планета и комуницираше со целата природа.

За неа не суштествува поимот мртва природа. За неа сè што нè опкружува е една единствена целина што живее и се развива под, се уште за нас, непознати правила и закони.

*„Човечката душа е бесмртна“, велеше таа.
„И кога ќе заминам, јас секогаш ќе бидам со вас.
Природата е неделива, таа си има свој сопствен јазик и не
треба да ја повредувате! Пробајте да ја допрете, да ѝ се
приближите, а за возврат таа ќе ви даде многу. Постои
космички разум, постојат други цивилизации кои вие не
можете да ги разберете“.*

Таа често пати знаеше да каже: „Дојде времето на чудата и науката ќе направи откритија во областа на нематеријалното. Научниците ќе откријат многу факти за иднината на нашата планета и за вселената. За тоа ќе наоѓаат податоци во старите свети книги. Ќе бидат откриени многу тајни и старини“.

Во текот на нејзината долгогодишна работа секојдневно се среќаваше со различни луѓе и секој си доаѓаше со својата мака, но таа имаше неколку основни стандарди за квалитетот на луѓето. Ако кажеше „добар човек“, за неа тоа беше широк и неопределен поим. Ако кажеше „чесен“ или „паметен“, тоа значеше дека точно и категорично стои зад тоа. Што се однесува за луѓе со лоши квалитети, поготово со лош морал, не се двоумеше да употреби и најгруби зборови, па дури и ги бркаше без да разговара со нив. Таа кај луѓето го ценеше моралот и интелектот. Доволно беше една средба за да знае со каква личност си има работа.

Раѓањешо на Ванѓа

Ванѓа е родена на 31. јануари 1911 година во Струмица, Република Македонија, во семејство на ситни земјоделци. Од татка си ја наследува физичката издржливост и справедливоста, а од мајка си веселиот карактер, односот кон редот и чистотата што кај Ванѓа се издигаа до култ.

Се родила два месеца порано, мала, закржлавена и затоа никој не верувал дека тоа дете ќе преживее. Ја чувале завиткана во непарена волна додека не наполнила девет месеци. Бабата на Ванѓа излегла на улицата, со намера која прва ќе помине, да го даде името на детето. Првата жена го кажала името Андромаха, но бабата не била задоволна, не и се бендисало тоа име и почекала друга минувачка која набргу се појавила. Таа го предложила името Ванѓелија кое бабата со задоволство го прифатила. Ванѓелија, која ја нарекувале Ванѓа, имала три години кога мајка и починала при второто породување.

Една година подоцна била објавена Првата светска војна и татко ѝ на Ванѓа, Панде, веднаш бил мобилизиран. Ванѓа, на тригодишна возраст останува сама и грижата за неа ја презема сосетката Асаница, многу добра и чувствителна Турчинка. Три години од татко ѝ не стигнала никаква вест, но еден ден тој, сепак, се вратил и ја презел грижата за својата мала ќерка. Двајцата живееле многу сиромашен живот во нивната мала, скромна куќичка.

Ванѓа била палаво девојче со руси коси и сини очи. Таа по цел ден си играла со децата од соседството. Кога си играла со другите деца, најмногу сакала да биде доктор, а нејзините другарчиња - пациенти кои таа ги „лекувала“.

Татко ѝ на Ванѓа бил приморан повторно да се ожени затоа што му било тешко да се грижи за детето и за куќата. Во 1922 година, кога таа имала 11 години, се раѓа нејзиното братче Васил, но поради големата сиромаштија што ги снашла откако им бил одземен целиот имот од државата, се преселиле во Ново Село, Струмичко, кај братот на Панде, Костадин.

Една трагична случка ќе го промени од корен животот на Ванѓа. Имала дванаесет години кога еден пролетен ден со своите две братучетки и магарето се враќале дома откако го продале млекото што го собирале откупци надвор од селото. Овој пат решиле да поминат откај Ханската чешма што се наоѓала во полето. Никој не знае што се случило... Одеднаш - небото потемнело... Се дигнала бура и почнал да дува силен ветер што корнел сè пред себе и ги кршел дури и младите фиданки што се виткале до земјата, откорнувајќи ги со се земја и ги фрлал далеку во полето... Двете братучетки останале крај чешмата, а ветерот ја истуркал Ванѓа на два километра во полето, во месноста *Трнако*. Никој не знае колку време траела бурата, но кога ја пронашле, Ванѓа била затрупана со гранки и со земја. Очите и биле многу повредени и полни со крв и до вечерта заедно со ирисите и побелеле... Ја лекувале во Струмица, ја носеле во Скопје каде ѝ биле направени две операции, за жал, неуспешни. Лекарите предложиле да ја

однесат во Белград, со што татко и се согласил, но требало да плати 5000 динари, многу пари за тоа време. Тој бил доста сиромашен и никако не можел да ја собере потребната сума, а немал ни што да продаде. Татковата љубов и грижа биле многу големи и тој ги собрал половината од потребните пари и ја испратил Ванѓа за Белград со соседот кој одел на гости кај својот син. Човекот ја одвел Ванѓа кај докторот, но тој не бил задоволен со половината пари и ѝ рекол: „За тие пари ќе ти направам половина операција“. По враќањето дома, Ванѓа, како малку да гледала, но сиромашниот живот не дозволил нејзиниот организам да закрепне.

Во 1924 година ѝ се родило уште едно братче, Томе, една уста повеќе за јадење. Ванѓа потполно го изгубила видот и по цели ноќи плачела, не можејќи да се помири со таа црна судбина. Соседите го советувале татко ѝ да ја испрати во Земун, во Дом за слепи деца. Таа, во 1925 година добила известување дека може да оди во Земун. Тогаш таа имала 15 години.

Пристигнувањето во Домот за неа било многу интересно. Првпат облекла убава облека и удобни кондури. Се чувствуваала како царица! Ја учеле Брајовата азбука. Девојчињата учеле да готват, да плетат, да чистат и средуваат. Научила да свири клавир... Во Домот останала три години. Тука ја доживеала и првата љубов, почувствувала како срцето и трепери кога ќе го слушне гласот на Димитар, момчето од Ѓавато, гевгелиско. Еден ден момчето ѝ признало дека ја сака и дека сака да се ожени со неа. Родителите му биле богати. Се согласиле да се земат. Како што бил и редот, таа побарала благослов од

својот татко. Наместо благослов, добила писмо во кое тој ја повикувал веднаш да се врати дома и да ги чува децата, бидејќи во 1925 година се родило девојче, Љупка. Семејството е зголемено и имаат потреба од нејзината помош. И втората жена на Панде умира при породувањето на четвртото дете. Така, сега Ванѓа станува негувателка, домаќинка и мајка на три малолетни деца.

Големата сиромаштија толку ги притиснала, што децата ретко биле најадени. Биле без облека и обувки, без дрва во студените зимски денови. Сами собирале шишарки и гранки од блискиот рид.

И покрај тешкиот живот, Ванѓа била здрава и не боледувала. Болеста лесно доаѓа, ама тешко си оди. Во 1939 година таа се разболува од плеврит. Скоро осум месеци лебдела меѓу животот и смртта. Била толку слаба, што сестра ѝ Љупка во топлите денови ја ставала во коритото и ја изнесувала на сонце. Телото ѝ било сето во рани. Сите ја очекувале нејзината смрт. Но, има ли век, има и лек, како што вели народот.

Еден ден Љупка отишла за вода на чешмата што била малку подалеку. Кога се вратила дома, ја затекнала Ванѓа како го мете дворот. По ништо не личело дека била на смртно легло. Била само малку побледа од обично. Движењата на рацете и биле силни и сигурни, како на здрав човек. Ванѓа, кога ја „здогледала“ својата сестра со стомните, рекла:

- Треба да изметеме, да биде чисто, затоа што наскоро тука ќе почнат да доаѓаат многу луѓе!

Татко им, Панде, станал овчар во Хамзали, па ги зел и двете ќерки кај себе. Еден ден отишле на чешмата да наполнат вода. Ванѓа стоела немо

и неподвижна, како да гледа нешто невидливо и наеднаш и рекла на Љупка: “Не се плаши, само си говорев со еден човек. Тој беше коњаник и дојде да си го напои коњот”.

А во близина немало никаков човек...

Во 1940 година татко им се разболува и по тешко боледување умира, а браќата работат како овчарчиња во околните села. Немале пари ни за погреб, па за тоа се погрижила Католичката црква. Двете сестри остануваат сами, без средства за живот.

Еден ден во 1941 година во дворот влегува коњаник - рус, убав, облечен во оклоп, како древен воин. Блескал на бледата месечева светлина! Неговиот коњ ја веел својата бела опашка и риел со копитата. Застанал пред Вангината порта. Слегол од коњот и влегол во темната собичка. Од него зрчала таква светлина, што внатре било светло како најсветол ден. Се свртел кон Ванга и проговорил со цел глас: *„Наскоро светот ќе се замати и многу народи ќе се изгубат. Ке стоиш на тоа место и ќе претскажуваш за мртви и за живи. Не се плаши! Јас ќе бидам до тебе и ќе ти кажам што да пренесуваш“*. Вознемирена, Ванга ѝ пренела сè на Љупка, па до сабајле и двете не можеле да заспијат.

На 6. април 1941 година започнува војната во тогашна Југославија. Започнале апсења, депортирања... Луѓето со месеци не знаеле ништо за своите најблиски, но Ванга стоела исправена во својата мала собичка и од нејзината уста се леел некој друг глас кој со голема точност зборувал за настаните, за изгубените мажи кои ќе се вратат дома живи и здрави и за оние кои ќе ги снајде несреќа. Таа почнала да гледа и на луѓето да

им кажува за сите проблеми што ги имале во животот.

Во текот на 1942 година границата со Бугарија била отворена и многу луѓе од Петрич доаѓале за помош кај Ванѓа. Еден ден во дворот дошле војници. Меѓу нив било и едно црномурно момче по име Димитар Гуштеров. Имал 23 години. Дошол да праша кој го убил неговиот брат, но Ванѓа му рекла:

- Нема да се одмаздуваш! Ќе бидеш жив и ќе си сведок на нивниот крај.

Димитар бил толку воодушевен од тоа што му го кажала Ванѓа, па доаѓал уште неколку пати.

Еден ден Ванѓа ѝ рекла на Љупка:

- Ова момче сака да се ожени со мене и затоа и двете ќе заминеме за Петрич.

Таму ќе живееме!

На 22. април 1942 година Ванѓа заминува за Петрич со само еден шал во рацете што сама го имаше исплетено. Од татковата куќа зела едно бакарно тендере и едно ѓумче и со тешко срце го закачува големиот катанец на вратата.

Славата за слепата и видовита жена наскоро се прочула и дворот на Ванѓа почнал деноноќно да се полни со народ. Дваесет години живеела во брак со својот сопруг кој, иако болен, изградил нова куќа. Во меѓувреме, си посвоиле и едно девојче по име Венетка. Болеста почнала сосема да му ја одзема силата на Димитар, така што не само лекарите, туку и самата Ванѓа била беспомошна и гледала како самотијата повторно ќе се всели во нејзината душа. Таа често знаеше да каже: *„Најголемиот придружник во животот ми беше самотијата.“* Тоа звучи по малку парадоксално, па таа по цел ден општеше со многу

народ, но секој си доаѓаше со својата мака, очекуваше одговор од неа и си заминуваше. Ретко кој од посетителите ќе се сетеше да ја праша како е таа, има ли некоја мака, има ли потреба од помош, па дури и од обичен човечки разговор.

Куќата на Ванѓа беше до пазарот, но местото беше претесно да го собере народот кој со денови чекаше во сè поголем број. Еден ден со неколку свои пријатели отишла на излет во месноста Рупите. Вечерта на сон и доаѓа св. Петка и ѝ вели: „Треба да се преселиш тука, во Рупите, покрај топлите извори“. До селото Препечене, помеѓу градовите Петрич и Сандански има една месност, Рупите, што е позната по своите топли минерални извори. Местото е заградено од планината Кожув, а во нејзиното подножје се протега пресушеното корито на реката Струма. Таму Ванѓа го избра своето живеалиште и во својата мала куќичка работеше и одмараше во тишината на природата. „Ова место е многу посебно, ми служи како извор од кој ја црпам енергијата и силата. Некогаш овде горел голем и страшен огин, а овој гребен над нас крие голема тајна. Тоа место е и птичји пат. Од тука минуваат големите јата птици кога одат и се враќаат од југ, но зошто се собираат на ова место - не знам. Вашите очи не гледаат ништо! Тоа место е и еден голем плоштад за бродовите на вонземјаните. Еднаш дојдоа на мојот праг. Пред илјадници години тука имало голем град по име Петра. Луѓето кои живееле овде биле крупни и биле облечени во сребрени алишта како станиол; биле многу продуховени. Реката што течела низ градот била златоносна и секое новородено дете го потопувале во неа. Градските порти биле украсени

со големи позлатени животни. Во градот имало три храма: „Св.Петка“, „Св.Богородица“ и „Св. Пантелејмон“. Големата ерупција на вулканот што изригнал од Кожув планина го погребала градот со својата врела лава. Илјадници луѓе останале затрупани" - зборуваше Ванѓа. „И денеска ги слушам воздишките на затрупаните со огнената лава луѓе“, продолжи таа. „Тоа се случило на 15. октомври. Врелата бездна што го проголтала ова место сега ни ги праќа своите топли пареи за да се лекуваме. Мојата молба кон сите вас е во иднина да продолжите да го почитувате тој ден, да оддавате почит на сите загинати низ времињата."

Ванѓа, уште со првото доаѓање во Рупите, видела дека тука еден ден ќе се издига голема црква посветена на св. Петка и женски манастир. Денеска, ако патот ве однесе кај Рупите, одалеку ќе ја видите црквата „Св. Петка“ бела, како бела гулабица раскрилена во подножјето на Кожув планина. Таа ја потроши последната животна енергија за изградба на црквата. Иако болеста тешко ја имаше притиснато, желбата да го дочека осветувањето и беше исполнета и Бог и даде сила да го дочека и тој ден. Денеска, нејзиното тело почива од десната страна, пред црквата, а нејзиниот лик е фрескоживописан високо над влезната врата.

По нејзина желба се формираше фондација „Ванѓа“ која управува со целиот комплекс во Рупите, а и куќата на Ванѓа во Петрич е претворена во музеј што секојдневно го посетуваат многу луѓе од сите краишта на светот.

Јас

- Женско е! - извикала баба Фимка, радосна и возбудена што нејзината прва внука се роди токму на нејзиниот роденден. Радоста била голема, иако времето не било за радување. 1942 година штотуку започнала Втората светска војна.

Насекаде страв и трепет: што ќе се случи со нас и со животите на најблиските раштркани по целата земја? Значи, сум се родила и првите чекори од моето детство сум ги чекорела во едно вакво несигурно и неизвесно време.

И покрај војната, која однесе многу животи, животот не запира. Се женеле и се мажеле, се раѓале деца, се умирало... и се продолжувало по некој план што некој друг ни го зацртал.

Во едно такво тешко, темно време и јас сум дошла на овој свет, внесувајќи радост и светлина во моето семејство. Се ределе и обичаите, наши, македонски, како нераскинлив дел од нашето битисување. Пренесувани од дамнаина, од генерација на генерација, се зачувале до ден денешен: кршењето погача на третата вечер на главата од новороденчето, за да му се раскрши к'сметот. Според обичајот, погачата треба да ја скрши машко дете со мајка и татко.

Најблиску до нас бил седумгодишниот Трајчо, син на соседите, со кои нè дели плетот. Тој ми ја раскршувал погачата и к'сметот. Случајност, или прст на судбината, тоа дете го викав „бате Трајчо“, а подоцна ми стана животен сопатник на многу кус период од мојот живот. Но, за тоа подоцна.

Да знаеме и можеме, некои работи во животот воопшто нема да ги правиме или ќе ги избегнеме. Но, според планот на Оној што нè создал, ништо не можеме да менуваме. Се ќе се случи како што треба да биде. Во тоа веруваше и најпрочуената видовита жена на Балканот, баба Ванѓа. Во тоа, на моите 72 години, денеска верувам и јас. Тоа го спознав во честите средби и разговори што ги имав со оваа жена - феномен.

Ванѓа ни беше сосетка.

Од јужната страна нејзината и нашата куќа ја делеше плет од трски. Тетка Ванѓа, така ја викав откако ја запознав, беше најблиската сосетка, а и пријателка на мајка ми. Иако подоцна разделени со граница, нивното пријателство траеше сè до смртта. Токму на ова пријателство и моите драгоцени средби со оваа чудесна жена отстапувам и најголем дел од оваа книга. Нашите стари некогаш многу ги почитувале соседите. И верувале во нив. Дворовите ги делел плет, а плетот од праќи лесно се тргнува, та комшиските дворови останувале без граници... Ова овозможувало врските меѓу луѓето да бидат поцврсти, да се видуваат почесто, да се поотворени и поискрени. Се делел не само зборот, туку и лебот. Сраснати со народниот бит и воспитани во народниот дух, нашите стари се воделе по народната мудрост, според која прво ќе го видиме комшијата, па после Сонцето. Затоа искрено ги споделувале и радоста, и тагата; си помагале во домашните работи; се ткаело; се везело; се плетело... Така се опремувале домаќинствата, така се подготвувал и чеизот на девојките.

Мајка ми беше шивачка. Свиена, по цел ден работеше на машината за шиене, а пак баба ми си ги гледаше домашните работи. Тетка Ванѓа од нашето маало и од Струмица се иселила веднаш по моето раѓање и, додека првпат ја сретнав, сè што знаев за неа беше од кажувањата на мајка ми. Во тоа време ретко имаше куќа во која покрај другите работи, не се одгледуваше и тутун. Целото наше маало мирисаше на тутун. Низите, закачени на скелињата, се сушеа на сонцето, а под сенките се нижеше новонабраниот тутун. Лист по лист, како во песната „Тутуноберачите“ од Кочо Рацин. Тешка и макотрпна работа, додека не се направеа балите и не се изговореше зборот крчма! Тој збор означуваше крај на тутунарските маки за оваа година, нешто повеќе пари и по еден „партал“ за секој, како што велеше мајка ми. Ние бевме две деца, јас и брат ми, и не беше тешко да ни се задоволат желбите. Најубавиот момент што со нетрпение го очекувавме беше тепсијата со гриз-алва. На ова, тогаш за нас вистинска гозба, мислеваме постојано додека диплеваме тутун.

Денеска, кога во мислите се навраќам на тие моменти од мојот живот, во душата чувствувам и тага и љубов за детството од тоа време. Колку малку требаше да се исполни големата желба, да се развесели срцето и со среќа да се исполни душата! Овие чувства се длабоко скриени во мојата душа, како драгоцености вредности на една генерација.

Јас, уште од мала, бев пргаво девојче. Се интересирав за сè и постојано се плеткав околу разбојот на баба ми, шивачката машина на мајка ми, во домашните работи... Се учев да сукам баница, а бев добра и во училиштето.

Како и секој на тие детски години и јас имав свои соништа: што ќе бидам кога ќе пораснам? Сакав многу нешта, ама најчесто се замислував во бела униформа, медицинска сестра која им помага на болните. Татко ми - ни да слушне. На овие години да ме оддели од дома?! А Медицинско училиште имаше само во Скопје. Но, што треба да биде, ќе биде...

По завршувањето на основното училиште во учебната во учебната 1957/1958 година, се запишав во Средното медицинско училиште во Скопје. Бев пресреќна, но ми недостасуваше мирисот на тутунот, берењето во раните утрински часови, топлиот дом... Молчешкум брзаме кон нивата, а срцето ми спие, и покрај утринската свежина. И сè си има своја убавина - и катранот што се лепи по рацете, и изгревот на сонцето, и кркоренето на стомакот... Важно е да се наполнат вреќите. Откако ќе го нанижевме тутунот, се препуштавме на попладневната ладовина, а потоа и на ноќниот одмор. Сите спиевме надвор, по тремовите, а и под ведро небо. Никој не се плашеше од ништо, немаше крадци, а и немаше што да се украде.

Во таквите летни ноќи јас сонував со отворени очи. Ги гледав ѕвездите и се прашував колку ли ги има, колку ли се далеку, та изгледаат како светилки...?

На крајот од дворот, каде граничевме со дворот на тетка Ванѓа, беа пораснале високи трски до три метри. Навечер ветерот ги нишаше, а нивното шумолење создаваше таква волшебна мелодија што полека ме заспиваше... Сè што доаѓаше оттаму, од дворот, каде што некогаш

живеела оваа видовита жена, за мене беше таинствено.

Детството полека ми одминуваше. Наполнив 15 години и животот ми носеше уште понеизвесни и повозбудливи случувања. Се чувствував возрасна. Почнав да излегувам со другарките. Во Земјоделското училиште, во неделните денови имаше матине, дневна игранка, каде се раѓаа нови познанства, а и првите симпатии.

Една вечер до дома ме испрати едно момче кое ме симпатизираше, но јас бев воздржана затоа што наскоро требаше да заминам на школување во Скопје. Кога влегов во портата, сè беше мрачно. Моите веќе спиеја, зашто утре рано требаше да се стане за берење тутун. По малку возбудена од претходната средба, сонот не ми доаѓаше. Се испружив на душекот и гледав во ѕвездите, како од нив да го барав одговорот на сите прашања што ме мачеа. Така лежејќи и во полусон, откај трските до дворот на тетка Ванга ми дојде глас, како да излегуваше од земјата:

-Фии-м-ка-а-а! Фии-м-ка-а-а-а! Фии-м-ка-а-а-а!

Трипати развлечено, низ шумолењето на трските, го слушам моето име, а гласот продолжува:

- Да не се лажеш! На тебе таму не ти е местото! Местото тебе ти е преку плетот!

Сонувам или на јаве слушам!?

Се подигнав, седнав на креветот и погледнав во правецот од каде што доаѓаше гласот. Некој како да се скрил и оттаму ми довикува. Некое време исплашено наслушнував, но не чув ништо, освен тишината... Размислувајќи што чудо беше тоа, сум заспала.

Помина летото. Дојде септември. На мое големо задоволство и среќа, заминав во Скопје, на училиште.

По немаштијата дома, интернатот во моето училиште каде што бев сместена, ми изгледаше како хотел од „Б“ категорија. По четири девојчиња во соба, со парно и бања, се чувствувавме прекрасно. Моите родители, особено татко ми, беа спокојни. Во интернатот за сè имаше ред. Се работеше според строги правила за учење и излегување в град. Тоа ми овозможи Средното медицинско училиште да го завршам со одличен успех и среќна да се вратам дома.

Среќа имав и со вработувањето, зашто медицинските сестри во тоа време се броеја на прсти. Ме повикаа од дома по курир и започнав со работа во Болницата во Струмица.

Летото, 1961. година за мене беше значајно по уште еден настан. Во август се свршив со мојот прв сосед преку плетот, оној кој над мојата глава ја кршел погачата; оној кој цело време го викав „бате Трајчо“. Тогаш уште не се присекав на гласот што ми дојде откај трските на Баба Ванѓа: „*На тебе местото ти е преку плетот!*“ Еве, тоа се случи и зборовите станаа реалност!

Трајчо беше студент на Технолошкиот факултет во Љубљана, текстилна струка. Имаше три мажени сестри и стари родители. Подолго време размислувале за мене како за нивна идна снаа, а јас за тоа никогаш не бев помислила. Но, судбината ништо не остава на случајност. Тоа што треба да се случи, ќе се случи.

Се случи и свршувачката. Трајчо продолжи со студиите, а јас со мојата работа во болницата. Следното лето во август беше нашата свадба.

Уште три години го чекав Трајчо да го заврши факултетот. Во меѓувреме живеел со неговите родители. Се роди нашиот син Митко, а ќерката Сузана се роди две недели по дипломирањето на татко ѝ. Најпосле, се врати дома. Се собравме сите заедно - Трајчо, јас и нашите деца и верував дека нè очекува среќна иднина.

Една година пред започнувањето на нашиот заеднички живот, еден ден во 1961 година, за првпат се сретнав со тетка Ванѓа. Дотогаш сè што знаев за неа и нејзината моќ, беше од мајка ми.

Убаво се сеќавам...

Тој ден, ненадејно и неочекувано, во нашиот двор влезе слепа жена во придружба на уште една жена и двајца мажи. Без некој да ми каже лично дека е Таа, јас веќе знаев. Следуваше мошне трогателна средба помеѓу мајка ми и тетка Ванѓа. Не се беа виделе цели деветнаесет години! Тогаш таа имаше педесет години, а другата жена беше нејзината помлада сестра, Љупка. Со зачудувачка брзина, низ маалото и пошироко, се пренесе веста за нејзиното пристигнување. Нашиот двор се наполни со народ. Сите сакаа да ја видат и поздрават познатата Баба Ванѓа. Кај нас останаа три часа во срдечен и непосреден разговор со мајка ми, а потоа си заминаа. Тој ден таа имаше протокол со кого ќе се сретне и каде ќе оди. Како што дознав, потоа го посетила гробот на својот брат Васил Сурчев на струмичките гробишта. Загинал како партизан. Иако ја видела неговата смрт, тетка Ванѓа не можела да го спречи неговото убиство. Во спомен на Васил Сурчев, во Струмица и денеска постои улица што го носи неговото име.

При оваа средба, мајка ми и двете гостинки разговараа за обични работи. Јас бев опчинета од нејзиниот скромн изглед, од нејзиниот едноставен и непосреден однос, иако во себе носеше голема тежина. Тоа го спознав во следните средби и разговори со оваа извонредна жена што во кратки периоди траеја до крајот на нејзиниот живот. Смеслата на некои нејзини зборови и кажувања ги сфатив многу подоцна во мојот живот.

Изминаа седумнаесет години од нејзината смрт, а таа постојано е со мене и во моите сонови. Верувам, тетка Ванѓа и денеска ми помага да ги надминувам проблемите во секојдневниот живот. Така и зборуваше: „И кога ќе ме нема, секогаш ќе бидам со вас“.

Идејата да ја напишам оваа книга, драги читатели, и во неа да го споделам со вас сето духовно наследство што од оваа жена - феномен го чувам во себе, се роди одеднаш. Како мисла, како неизбежност, како зацртана мисија... додека сум на овој свет, да се зачува од заборава феноменот Баба Ванѓа од Рупите кај Петрич. За неа да читаат и да ја спознаат генерациите што допрва ќе дојдат. Оти, ништо не се случува без причина. Така се роди и мојата идеја. Неа ми ја всади во главата, преку еден обичен разговор, но, верувам, не и случаен, еден наш роднина од Благоевград.

Крсто Павлов, сега архитект во пензија, кај нас доаѓа долги години, понекогаш и двапати во годината. Неизбежна тема на нашите долги разговори беше Баба Ванѓа, нејзината видовитост и неверојатната прецизност во претскажувањето на настаните, на човечките судбини и нејзината

моќ да им помага на луѓето. Тие нејзини особини нè фасцинираа! За нас сето тоа беше толку чудно, чудесно и непознато!

Слушајќи ги моите познавања за Баба Ванѓа и за нејзината натприродна моќ, г-нот Крсто Павлов при нашиот последен разговор ми рече:

- Фимка, зошто не земеш една тетратка и пенкало и сето ова да го запишеш? *Нели, пишуваниот збор останува, а кажаниот ветрот го носи!?*

Толку требало, бидејќи сето ова подолго зрееше во моите мисли. Решив, на сè што ќе се сетам од нашите средби и разговори, да го запишам на хартија.

Јас сум обична личност, со просечен капацитет за пишување, но ќе се обидам случувањата да ги раскажам автентично и на едноставен начин.

Сега, кога ги пишувам овие редови, верувам дека г. Крсто во ноември не случајно дојде кај нас на гости. Некој „од онаа страна“, а можеби и тетка Ванѓа, сакала оваа идеја да ја преточам на хартија. Во моите мисли и молби до тетка Ванѓа, ја барам и нејзината помош и благослов да ја напишам оваа книга. Таа најдобро знае како да ја завршам оваа моја, можеби последна земна мисија, додека уште ме служи меморијата.

Надежта, после љубовта, е таа што нè држи во животот. Дипломирањето на Трајчо во нашето семејство внесе надеж за среќна иднина. На дипломата му пишуваше: „154. текстилен инженер“ во (некогашна) Југославија. Надежен, млад инженер кој веднаш се вработи во предилницата „Струмичанка“ во Струмица. Животот ни се смени преку ноќ! Ја подновивме

куќата. Купивме и телевизор. Изминатите три години, освен работата, детето и двете бремености, немав ништо друго. Единствен контакт со надворешниот свет ми беше малото радио и по некоја прочитана книга. Сега во нашиот дом дојде и телевизорот на кој, не знам кој повеќе му се радуваше - децата или свекрва ми. Таа не можеше да се начуди како во една кутија се собира толку многу народ. Често се жалеше дека нашето радио не знае да испее една асална песна, додека радиото на постарата золва цел ден пее убави песни. Генерациски и интелектуално, меѓу нив и мене имаше голема разлика, но годините поминаа, надевајќи се дека по лошото ќе дојде и добро. По четиригодишното чекање на сопругот ми, не ми требаше многу за да бидам среќна со него и двете деца. Керка ми, Сузана, тукушто се беше родила.

Следната, втора средба со тетка Ванѓа се случи есента 1966 година.

Свекрва ми потекнуваше од Беломорска Македонија. За време на Балканските војни се доселиле во Струмица, а нејзините две сестри во Тополовград, Република Бугарија. Оттогаш никогаш се немаа видено и имавме голема желба барем ние да одиме и да дознаеме како се. На тргнување, и мајка ми и свекрва ми, ни порачаа на поминување низ Петрич задолжително да ја посетиме тетка Ванѓа и да ја прашаме за лек на двете.

Мајка ми, по цел ден свиткана над машината за шиене, постојано ја болеше главата, а свекрва ми се жалеше на коленото. Мајка ми навечер главата ја редеше со тркалца од компир, а на темето си ставаше ракија.

За Петрич понекогаш одевме на прошетка, но ова ми беше првпат тетка Ванѓа да ја посетам во нејзината куќа. Кај неа одеа луѓе кои си имаа некоја маќа. Мене животот не ми беше лесен, но немав потреба од неа.

Беше недела, околу два часот попладне. Лесно ја најдовме нејзината куќа. Беше во центарот на Петрич, близу до пазарот. Имаше приземје и спрат. Пред куќата, убава градина полна со цвеќиња. Од портата до задниот дел на дворот водеше бетонска патека. Тетка Ванѓа не беше дома. Ни кажаа дека наскоро ќе се врати, „Денеска е недела и таа не работи“, нè предупредија.

По малку време, таа пристигна заедно со сестра си Љупка. Веднаш влегоа во дворот. Јас тргнав по нив, а Трајчо остана пред портата. Потрчав по нив. Ги стасав на средината од патеката и ѝ се обротив со стравопочит:

- Тетка Ванѓе, јас сум Фимка, ќерката на Кристина!

Таа продолжи да оди како да не ме слуша и одејќи ми рече:

- Големи топки чија ќерка си била!

Не очекував ваков однос. Се стаписав и ми доаѓаше да заплачам, а тие двете продолжија зад куќата. Стојам на местото како здрвена и не мрдам. Трајчо кој стоеше пред портата, кога ги слушна нејзините зборови, ми довикна:

- Ајде бе, што и е... мајката!

Во истиот миг тетка Ванѓа се појави откај куќата и рече:

- Што бе Трајчо, ти многу голем човек си станал!

Потоа се сврте кон мене..

- Ја дојди тука да видам што сакаш!

Се погледнавме двајцата прашувајќи се со очите: од каде знае дека јас сум дојдена со Трајчо?

Влеговме во задниот двор. Таа седеше на една клупа. Стоиме пред неа како на обвинителна клупа и молчимо. Наеднаш, таа се сврте кон Трајчо:

- Што работиш бе ти? Што се тија конци околу тебе?

- Јас сум инженер! - ѝ одговори.

- Каков инженер, бе, со конци ли си имаш работа? - пак го прашува.

- Јас сум текстилен инженер! - ѝ вели тој.

Потоа се сврте кон мене:

- Ти, мари, што тај шешир на главата, оти си на Ванчо ќерка?

Јас молчам, немам одговор. Значи, и шеширот на главата ми го гледа.

Како да и помина лутината и веќе смирена, не прашува колку деца имаме, како сме по дома, праша за комшиите, за нејзините роднини Чурлинови и каде сме тргнале да одиме.

Откако си помуабетивме, како да сакаше да каже: „Доста е!“, но јас ја пресретнав:

- Тетка Ванѓе, ѝ велама, свекрва ми и мајка ми многу те поздравуваат и прашуваат каков лек ќе им кажеш?

А таа веднаш:

- Каков лек, мари? Кажи ѝ на Кристина, компирите што си ги реди на главата, да си ги прави манца, а ракијата да ја пие Ванчо (татко ми) и така многу му е слатка! На свекрвата ќе ѝ кажеш дека со такво колено ќе си умре. Ај сега врвете си каде сте тргнале, па и јас да се одморам!

Така заврши мојата втора, а на Трајчо прва средба со тетка Ванга. Бевме толку збунети, што по патот само за тоа зборувавме.

На враќање дома, немавме добри вести за мајка ми и за свекрва ми. Свекрва ми после осумнаесет месеци почина, а пак мајка ми со својата терапија продолжи уште шеснаесет години, па почина.

Животот си продолжуваше оставајќи нè во надеж дека утрешниот ден ќе биде поубав од денешниот. Трајчо често знаеше да каже: „Уште малку, невесто, ќе бидеш најсреќната жена.“

Летните одмори ги поминувавме со децата на Дојранското Езеро. Таму Предилницата „Струмичанка“ имаше кампови што беа на неколку метри од езерото. Децата стануваа рано и уште во шест часот наутро влегуваа во топлите дојрански води. Татко им ловеше риба, а тие цел ден се врткаа околу него и ги чуваа рибите во своите мали кофички.

Пролетта 1968 година купивме автомобил на старо од мојот вујко од Белград. Тој купи нов и неговиот „опел олимпија“ го зедевме ние.

Во семејството - вистинска веселба. Децата се радуваа, се радувавме и ние. Сега во неделите можевме да одиме за Дојран, а често одевме и за Петрич, на добра скара во кафеаната „Јаворите“. Животот ни се промени, ни стана позабавно. Јас се чувствував толку среќна, што самата си завидував. Следното лето две недели со децата уживавме на плажите во Дојран. Тоа беше нивното последно летување со татко им. Митко имаше шест, а Сузана четири годин. Беа малечки, во нивното сеќавање има само бледи спомени. Митко, како поголем, уште живее со

Фимка Гогова Михаилова

сликата како во кофичката ги става рибите што ги уловил татко му.

Кога би знаеле што ни зацртала судбината, дали би можеле нешто да промениме?

Кој знае...!?

Тетка Ванѓа честопати зборуваше: „Ех, ако им го кажам на луѓето сето тоа што го гледам, во моментот ќе посакаат да заминат од овој свет“.

Денеска, а и во годините наназад, често се прашував, дали, кога ја посетивме со Трајчо, ја виде нашата судбина? Дали заради тоа сакаше да не избегне и беше толку строга?

Прашања и само прашања... Без одговори!

По летувањето со децата во Дојран, јас и Трајчо размислувавме летниот одмор да го продолжиме сами. Ќе ги оставиме децата кај мајка ми, а ние да поминеме десет дена на Црно Море во Бугарија. Четири години го чекав мојот сопруг, а веќе и четири години работеше. Можевме да си дозволиме продолжен одмор. Ќе го земеме со нас и свекор ми да се види со роднините во Тополовград. Цел живот не излегол од Струмица.

Беше средината на август 1969 година кога бевме подготвени да тргнеме. Едно утро седнавме во автомобилот - јас и Трајчо напред, а свекор ми на задното седиште. Мајка ми, со едното дете во рацете, стои да не испрати. Пред да тргнеме, инстинктивно извадив ситни пари од чантата и ги подадов на мајка ми, со зборовите:

- Запали свеќи на „Св. Петнаесет“, да не чуваат од лошо, оти не чека долг пат!

Трајчо, кој никогаш не дозволуваше мајка ми да ги носи децата в црква, ни сега не издржа:

- Бабо, запали свеќа Господ да ја чува ќерка ти!

- Ако бе зете, јас ќе запалам за сите, рече мајка ми.

- Не, не... Запали само за неа! - проговори тој и го запали автомобилот.

Јас се прекрстив. „Боже, чувај нè “! Претходниот ден во сообраќајна несреќа кај реката Тркајна загинаа тројца луѓе. Вечерта разговаравме и јас ги кажав моите стравови и му реков дека се плашам да нè ни се случи нешто лошо. На тоа тој одговори:

- Де бе невесто, не мора да одиш во Бугарија за да умреш. Гледаш, луѓето загинаа дома, на Тркајна.

Не само тој, целото негово семејство веруваше дека нема ништо, дека животот е тука, на земјата.

Јас пак, длабоко верував, и сè уште верувам дека живееме според Божиот план.

Во Бугарија, од Стара Загора свекорот со такси го испративме кај роднините во Тополовград, а ние продолживме од Бургас за Варна. Поминавме десет незаборавни денови. Откако се зедевме, првпат бевме сами. Толку уживавме, како да знаевме дека ова ни е последно и никогаш нема да се повтори. На враќање поминавме во Тополовград да го земеме свекорот, татко му на Трајчо.

Кај роднините останавме само два дена. Се приближуваше први септември. Требаше да се вратиме и да го испратиме синот Митко во прво одделение. Ја очекуваше училишната чанта што ќе му ја купиме од Бугарија.

Ноќта спиевме кај роднините. Сонувам како стојам пред едно големо огледало во бел фустан и долга коса. Се гледам и си мислам: „Боже, јас

досега во животот не сум била толку убава"! Утредента сонот ѝ го раскажав на братучетката, а таа го протолкува вака: „Долгата коса е грижа. Дома си оставила две мали деца, можеби се разболеле"?

Следната вечер, беше четврток спроти петок. Се собраа сите роднини како за разделба, којзнае кога пак ќе се видиме. Вечеравме, се смеевме, се веселевме, ги испеавме сите наши песни и останавме будни до доцна во ноќта. Таа ноќ го сонував следниот сон: Патуваме со автомобилот и наеднаш се отвора капакот (хаубата), а од спротивната страна доаѓа камион. Со голем тресок удривме во камионот. Во сонот го гледам Трајчо наведнат над воланот, а свекор ми до него се гуши во крв. Јас тонам во празнина и се будам од сонот...

Сонот многу ме вознемири. Не можев повторно да заспијам. Станавме рано. Беше петок, 29. август. „Боже, чувај нè!“, си велам. И на роднините им кажав дека сонив лош сон, но не го раскажав. Трајчо пак, сонувал дека се оженил со Бугарка и останал во Бугарија. Нè испратија со букети цвеќе. Од денешна дистанца, ова навистина е невообичаено. Со цвеќе се оди на гости, ама гостите никогаш не се испраќаат со цвеќе.

Ги ставив букетите зад седиштата. Со нас во автомобилот се качи и една братучетка која патуваше за Софија. Жената имаше карта за претходниот ден, но за да се видиме подобро, се согласи да патува со нас, еден ден подоцна. Заради неа свекор ми седна напред, а ние двете седнавме позади - таа зад Трајчо, а јас до неа. Така подобро си разговаравме. Решивме да не

патуваме по автопатот за Софија, туку свртивме преку Карлово и Калофер. Патем појадувавме и продолживме. Во еден момент Трајчо ми рече:

- Фиме, фрли ги тие китки низ прозорецот, ми мирисаат на умрен, како на мртовец да одиме!

Поради братучетката што беше со нас, ми беше незгодно да ги фрлам, а и едниот букет беше од нејзината мајка. Му возвратив:

- Што зборуваш? Цветето мириса убаво, а не на умрен!

Пред свекор ми имаше мала вазна што се прилепуваше на магнет. Јас во неа ставив два-три цвета. Трајчо, кога виде дека не планирам да ги фрлам букетите, со левата рака ги зеде тие два- три цвета и ги фрли низ прозорецот.

Патот по кој патувавме беше планински, нерамен и со многу кривини. Трајчо пцуеше и се каеше што не си тргнавме по главниот автопат. За среќа, набргу се симнавме в поле, на рамен пат и продолживме со поголема брзина.

Во еден миг се отвори капакот на автомобилот, се исправи и со неверојатна брзина летна на шофершајбната. Стаклото се покри и не се гледаше ништо, а од спротивната страна доаѓаше камион...

Се се случи како во мојот сон. Јас се подисправив на задното седиште, го видов камионот и викнав:

- Трајчо, внимавај, камион!

Силен судар и тресок на две возила во голема брзина... Како да експлодира бомба. Тоа е сè на што се сеќавам.

Несреќата се случи околу 11 часот претпладне, на дванаесет километри од Карлово.

Грозна глетка, исто како моето видение во сонот, бидејќи тоа што се случи не го сонив, туку го видов: Трајчо пригмечен на воланот лежи мртов, свекор ми до него се гуши во крв, а јас во бессознание. Братучетката помина со скршена рака. Почнав да се освестувам кога ме качуваа во болничкото комбе. Позади, Трајчо лежеше мртов, а јас го гледам и не знам дали е сон или јаве, а и реакциите ми се никакви. Го прашувам шоферот дали Трајчо е мртов, а тој ми одговара: „Ќе кажат докторите!“ Се чудам што бараме ние во Бугарија?! Подоцна разбрав дека свекорот и братучетката пред нас биле однесени во болницата. Тој беше во кома и почина во саботата, во 17 часот.

Мене меморијата ми се врати попладнето во петокот. Боже, колку лоша судбина и тоа далеку од дома, каде нема со кого да ја споделиш својата мака и тага. Плачев без глас и молев: „Господи, помогни ми!“

Беше петок, најцрниот во мојот живот. 29. август, денот на трагедијата; 19. август, денот на нашата свадба; 9. август, денот на нашата свршувачка. Сè се случи во август - и нашето соединување, и нашата разделба.

Случајност или однапред зацртано, само Бог знае. Очекував до вечер, или до утре изутрина, да пристигнат нашите блиски од Струмица, но кога и во сабота напладне немаше никаков абер, знаев дека тие уште не се известени. Морав јас да преземам мерки да се јавам и да ја пренесам кобната вест. Од болничкиот телефон, преку Софија и Белград, ме поврзаа со Струмица. Кога ми го слушнаа гласот и веста што им ја кажав, беа шокирани. Овде никој ништо не знаеше.

Полицијата ги известила два саата после мене.

Тоа попладне почина и свекорот и во дваесет часот не спремаа да нè префрлат во Пловдив, во судска медицина. За среќа, во истиот момент пристигнаа пет коли со наши блиски од Струмица и јас можев малку да се опуштам.

По сите формалности што следуваа во Пловдив и Софија, дома стигнавме во недела во 18 часот. Погребот се изврши во понеделник, на први септември, кога нашиот син требаше да тргне во прво одделение.

Место радост, во нашиот дом влезе најголемата тага што може да му се случи на човека. Трајчо загина на 34-годишна возраст, а јас имав 27 години. Заедно бевме осум години, од кои четири години, поради неговите студии во Љубљана, бевме разделени. А сега и оваа разделба од која нема враќање...

Останав на крстопат со две мали деца... Тогаш само Бог знаеше по кој пат ќе чекорам понатаму. Децата, чувствувајќи ја мојата тага, уште повеќе се стискаа околу мене. Иако беа мали за да ја разберат суровоста на судбината, како да чувствуваа дека животот си поигра со нас и отсега нема да биде исто како и досега. А јас требаше да бидам и мајка, и татко... да ги пораснам и воспитам во личности кои ќе можат да се носат со проблемите што ги наметнува животот.

Мајка ми, која живееше до мене, ја презеде одговорноста да ги чува децата додека сум на работа. Одвреме - навреме ќе рече: „Тоа, што си до мене е мој к’смет. Јас сум болникава и што ќе правев ако беше на далеку?“ Сега знаеше да каже: “Тоа испадна твој таксират!”

Иако останав сама, не дозволив да паднам во очај, ниту, пак, сакав да ме сожалуваат. Бев спремна да се соочам со животот, без да потклекнам. Наредното лето со децата отидов како сестра во летувлиштето „Суви Лаки“, а другото лето бевме во Дојран, во вилата на Стопанска банка. Правев сè, децата што помалку да ја почувствуваат празнината за татко им. Сакав да имаат нормален живот, како нивните другарчиња.

Едно неделно утро, нашите соседи отспротива штотуку беа купиле автомобил и се спремаа да одат за Дојран. Моите деца ги гледаа од прозорецот и, кога тргнаа, ми велат: „Мамо, да беше жив тато и ние ќе имавме автомобил!“

Ја сфатив пораката и ги прашувам:

- Сакате ли мама да купи автомобил?

Тие ме гушнаа и прашуваат:

- Знаеш ли да возиш?

Така одлучив да купам „фиќо“, да не зависам од никој, да ги извадам децата од дворот, да ги носам на викенд и на одмор.

Кога „фиќото“ пристигна пред нашата куќа, татко ми два месеци ми беше лут и не ми зборуваше. Налутено дофрлаше: „Што ќе кажат луѓето? Мажот ѝ загина од автомобил, а таа пак за автомобил се фаќа!“ Маките го прават човека посилен. Така, и јас не обраќав внимание на таквите коментари. Во исто време и нашите другари купија коли, па секое лето летувавме на море во Грција.

Трајчо го сонувал шест месеци речиси секоја вечер. Со него разговарал, свесна дека е мртов. Потоа соновите разретчија, а зачестија моите

средби со тетка Ванѓа. Одговорите за непознатото и невидливото ги очекував од неа. Барав утеха.

При првата средба со тетка Ванѓа, откако починаа Трајчо и свекор ми, таа веќе знаеше сè што се случи и како се случи. Како да ја видела несреќата на видео-лента.

- Секој ден им раскажувам на моите соседи за тебе што преживеа, колку си храбра, како се држиш и сега, ме храбреше таа прекрасна жена.

- Тетка Ванѓе, ѝ вела м јас, Трајчо без век си замина!

- Ајде, не греша душа! На него до тука му беше (го подигна прстот нагоре). Ако беше дома, вода ќе се напиеше и ќе се задавеше! - ме тешеше таа.

При секое одење во Петрич, јас ѝ ги раскажував моите сонови, а таа внимателно ме слушаше. Понекогаш, кога немаше работа, нашите разговори траеја и по два саата. Разговарајќи така, еден ден тетка Ванѓа ми вика:

- Слушај, Фимка! Тоа што ми го раскажуваш не се сонови, тоа се виденија. Јас гледам со моите духовни очи, а ти гледаш на сон, тоа го има кај некои луѓе.

Разговорите со неа ми станаа потреба. Тие ме смируваа и ми ја јакнеа верата во Бога. Често пати ќе кажеше: „Ако немате вера во Бога, не доаѓајте кај мене, зашто Бог ви помага, а не јас!“

Сите кои влегуваа кај неа, излегуваа збунети, бидејќи им раскажуваше за нивните блиски кои беа починати. Таа комуницираше со душите на мртвите, пренесуваше пораки и некои нивни желби.

- Ете, тука се, со нас, седат до нас! Се движат, се смеат, плачат, телепатски разговараат со мене, ќе кажеше таа. Немаат материјално тело. Јас ги гледам како што вие ја гледате вашата силуета во водата, во некој вир, ги објаснуваше своите виденија тетка Ванѓа.

Јас наоѓав утеха во таквите нејзини кажувања. Започнав да верувам дека со смртта човекот го губи материјалното тело, но не и душата. Таа останува вечно и го продолжува патот кон, за нас, непознатото и таинственото. Силното сознание дека преживеав, Бог ме спаси од сигурна смрт и ми даде втора шанса, уште повеќе ја зацврсти мојата вера во Бога и во Неговата бесконечна совршеност. Ја барав смислата на животот, на нашето постоење. Го барав својот мир.

Честопати одев во манастирската црква „Свети петнаесет тивериополски свештеномаченици“ што се наоѓа во непосредна близина на мојата куќа. Понекогаш таму останував и да спијам. Така се навикнав и цела година ноќите спроти петок и спроти недела ги преспивав таму. Едното дете ќе го земев со мене, а другото го оставав кај мајка ми.

Во почетокот на седумдесеттите, големиот двор на манастирот беше празен. Покрај малата стара црквичка, во десниот агол од дворот, имаше мала приземна куќа со две соби и трем. Уште при влегувањето во портата, од десната страна високо се издигаше повеќестолетниот брест што им одолеал и одолева на сите временски непогоди. Меѓу портата и брестот имаше мала соба со покриен трем каде се продаваа свеќите. Во таа соба, со два железни кревети и шпорет на

дрва, живееше тетка Грозда, жената која долги години го одржуваше ова свето место. Во таа соба, на креветот до малото прозорче, многу ноќи преспав и јас. Одвреме - навреме доаѓаа и други луѓе да преспијат за здравје. Во доцните ноќни часови како да наслушнував тапо галопирање на коњи. Тоа се случи неколку пати. Низ главата ми поминуваше мисла дека тоа се коњите на Светите петнаесет свештеномаченици кои биле сверски погубени поради својата непоколеблива вера во христијанството и нашиот Бог.

Верниците на манастирот имаа подарено многу икони. Во средината на ѕидот на кој беа закачени, беше големата икона со ликот на Господ Исус Христос, а погледната отстрана, се гледаше света Дева Марија како во рацете го држи малиот Исус Христос. Иконата беше дар од нашата струмичанка Цвета Тупарова која живее во Америка. Чудото што ми се случи е поврзано токму со оваа икона.

Со тетка Грозда знаевме да разговараме до доцна во ноќта, но сонот надвиваше...

Во длабок сон, чувствувам како човечка рака ме фати за мојата десна надлактица и ме протресе. Мислев, ме буди тетка Грозда. Погледнувам - светлина благопријатна за очите. Блескава, но блага. Величествена глетка!

Светлината излегуваше од четирите страни на иконатана која беше Исус Христос. Во собата - таква светлина, што може влакно да се види. Со чудење ја кренав раката кон главата и немо гледав во светлината. Не можам да го одредам времето колку траеше оваа волшебна светлина. Можеби неколку секунди, а потоа собата пак остана во мрак.

Не се исплашив. Се прекрстив и му се заблагодарив на Бога за тоа што го видов. Дотогаш, и да имаше мала неверица во силата на Бога, таа ноќ исчезна. И денес, по толку години, јас силно верувам во Божјата сила која цел живот како дете ме држи за рака и ми дава сила да не потклекнам пред искушенијата.

Со нетрпение ја чекав следната средба со тетка Ванѓа, за да ѝ раскажам за ова неверојатно доживување. Не знаев како посликовито да ѝ објаснам. Се трудев, а таа само се смешкаше. Не ми одговори ништо. Сметаше дека сум многу млада за да ги разберам духовните работи. Но знаеше дека тоа сум го доживеала. Та, тетка Ванѓа беше видовита и имаше дарба да ја види судбината на секој човек. Неа никој не можеше да ја излаже. Таа знаеше што мислиш. „Сè минува пред моите очи како на филмска лента - што било, што е сега и што ќе биде... Сè се случува сега.. Нема минато и идно време! Тоа што го гледам, дали добро или лошо, што и да кажам, нема да се промени. Човек се раѓа со својата судбина, добра или лоша. Треба да се истрае. БОГ сака трпение“, велеше тетка Ванѓа.

Пред нејзината куќа во Петрич, а потоа и во Рупите, секогаш чекаше многу народ. Луѓето се запишуваа, чекаа на ред со месеци, само да влезат кај неа. Многу работеше, а тоа ја заморуваше. Постојано зборуваше: „Зошто БОГ ми ја дал таа дарба? Тоа е казна за мене. По цел ден ги слушам маките на луѓето; кога навечер вие спиете, јас ги гледам маките на целиот народ. Не можам да го издржам тој товар. Секој доаѓа, си ја кажува маката и заминува... Никој не ме прашува имам ли јас мака, имам ли потреба од

нешто... Та нели и јас сум човек!? Само брзате, брзате..." , често зборуваше со тага во гласот. Ја зборуваше вистината! Луѓето доаѓаа и си одеа. Така, секој ден. Јас понекогаш доаѓав да ја видам, понекогаш носев коцка шеќер за некој близок да му гледа за неговиот проблем.

Кога одев сама, нашите разговори беа подолги, но кога носев некој со мене, брзав да ѝ ја подадам коцката шеќер. Треба да се помине и границата, а таа ме задржуваше:

- Седи мари, рано е, имаш време! На границата ќе поминеш добро.

Многу ги сакаше цвеќињата. Нејзината градина беше полна со разнобојни цвеќиња и се гордееше со нив.

- Да ми донесеш корен од црвениот миризлив трендафил од дворот на баба Божа, сакам да го имам во мојот двор! - ќе кажеше, порачувајќи ни, оти знаеше дека нејзината желба ќе ја исполниме!

Со невидена педантност ја уредуваше куќата. Сè беше на своето место и знаеше што каде се наоѓа. За себе готвеше сама, најчесто посни и многу вкусни јадења што лично сум ги пробала.

- Ти се бендиса ли манцата? Ти така ли ја правиш? - задолжително ќе прашаше.

Често ја затекнував како плете. Со невидена прецизност ги плетеше и најкомплицираните плетки, без да испушти ниту еден котелец. Плетеше шалови, полувери, џемпери... Сакаше сè да си направи со своите две раце. Се случуваше да ѝ кажам: „Тетка Ванѓе, јас гледајќи ќе ја збркам таа плетка, а ти, без очи - ниту една грешка!“

На таквите забелешки се смееше со некакво внатрешно задоволство.

Тетка Ванѓа немаше свои деца. Кога била помлада, посвоила едно девојче. Се вика Венетка, на мои години е, и денеска со неа се среќаваме. Подоцна, кај себе го зема својот крштелник, единаесетгодишниот Митко. Тој живеел кај неа, а таа му овозможила да го продолжи образованието во Петрич. Бил од некое село од петричко. Потоа завршил Правен факултет и при крајот на нејзиниот живот тој беше јавен обвинител во Петрич.

Понекогаш со мене, кај тетка Ванѓа во Петрич, доаѓаше познатата артистка во струмичкиот театар Тинка Србинова. Беше од нашето маало и генерација на Љупка, сестрата на тетка Ванѓа. Во неколку наврати заедно спиевме кај Љупка. Една вечер таа ни рече:

- Дотка Ванѓа има еден гостин, новинар од Софија, и ми кажа сите заедно да одиме на вечера во Сандански.

Поминавме убава вечер во летната бавча во Сандански. Тетка Ванѓа беше многу расположена и разговорлива.

Тинка беше убава, но осамена жена. Таква ѝ беше судбината. Тоа ѝ го претскажа тетка Ванѓа: „Тинка, јас те гледам до крајот на животот сама. Имаш направено магија - како што бега зајакот, така да бега к'сметот од тебе!“

- А за мене не кажуваш ништо! - ѝ велам со шеговит тон.

Тетка Ванѓа со ист тон:

- Ај мари, ти ќе се омажиш и од Германскиот гроб и Ракицискиот Мост нема да мрднеш!

Една ноќ, а тоа се случи некаде 1972-1973 година, кај неа останав доста доцна и не ми дозволи ноќе да патувам сама.

- Ќе останеш да преспиеш овде! - инсистираше таа.

Бев среќна што ќе бидам блиску до неа. Тогаш собрав храброст и ја прашав како спознала дека има дарба да им ја претскажува судбината на луѓето. Таа како да го очекуваше ова прашање. Се сврте кон мене и, сосема сериозна, рече:

- Штом си толку љубопитна, ќе ти раскажам, иако за тоа не зборувам многу... Тоа се случи пред почетокот на Втората светска војна. Седев во тремот на нашата куќа, кога, наеднаш, гледам - низ портата влегува коњаник на убав, бел коњ. Се доближи до мене и ме поздрави со „Добар ден!“. Јас му отпоздравив:

- Добар ден!

Тој ме праша:

- Ме познаваш ли?

- Не те познавам! - му одговорив.

- Јас сум свети Иван Златоуст, рече коњаникот.

Извади една книга од појасот, скина еден лист, го свитка неколку пати, се наведна од коњот и ми го стави во пазувата.

- За кусо време ќе биде лута војна. Железо ќе се топи! Ти ќе кажуваш за живо и за мртво. Не се плаши, јас ќе бидам до тебе! Го сврте коњот. До портата го гледав, потоа исчезна... Јас останав со своите очи во темнината...! Ете, сега знаеш. Тоа е вистината за мојата дарба. Божја работа! Отогаш работите почнаа јасно да ми се кажуваат. Прво на сон, еден строг глас ми даваше наредби, а потоа јасно ги гледав...

Таа ноќ тешко заспав. Сабажлето, кога се разбудивме, таа ми рече:

- Боже, надвор има сто души! Двајца од нив чекаат за мртовци, но ние прво ќе одиме во Рупите. Шоферот ќе не носи.

Во тоа време кај Рупите беше пустелија: трње и трева насекаде. Тетка Ванѓа имаше направено една собичка каде доаѓаше да се одмара. Пред куќичката - една висока топола, а под неа, дрвена клупа.

Седнавме на клупата. Таа ја сврте главата кон мојата лева страна и почна:

- Е, Трајчо, Трајчо...! Ти не ја оставаш Фимка на мира - каде таа, и ти таму!

- Тетка Ванѓе, дали го гледаш? - ја прашувам.

- Ја го, на два метра до тебе, седна!

И таа го почна разговорот со Трајчо.

- Тој прашува за децата, прашува за другари по име, за комшии и пријатели. Горд е на тебе што има таква храбра жена, а многу е лут на сестрите за делбата на куќата. Тој кажува дека многу те сакал, но и покрај тоа, тој сака пак да се омажиш. Ќе се моли на Бога да ти се најде човек кој ќе те сака како што тој те сакал и дури тогаш неговиот дух ќе те ослободи. Кажува да обрнеш внимание на кочниците од автомобилот што го возиш, особено на предното лево тркало. Трајчо вели дека особено го радува тоа, што неговиот прстен и часовникот што си ги задржала се за спомен на детето. Двете кошули на сино и зелено што уште ти стојат во гардероберот, да ги чуваш за спомен. Многу му е мило за кожните ракавици што тој ги имаше, а ти му ги даде на тетин ти Томе.

Така заврши разговорот меѓу тетка Ванга и Трајчо, а јас со денови не можев да си дојдам на себе. На враќање во Петрич, се поделивме. Таа влезе да работи, а јас со автомобилот си тргнав за дома.

По природа сум темпераментна, енергична и со самодоверба. Не можев да си дозволам после работата да се затворам дома и да плачам над својата судбина. Како средношколка бев доста активна, затоа и сега се вклучив во општествениот живот. Бев активист во Црвениот крст, држев курсеви по прва помош во градот и селата.

Станав активен член во Организацијата на жените во општина Струмица каде останав цели дваесет години. Четири години бев делегат во Републичката конференција на жените; четири години делегат во Општетствено -политичкиот собор на Собранието на општина Струмица и четири години во Републичката заедница за труд и социјала.

Во Медицинскиот центар во повеќе наврати бев член на самоуправните органи. На крајот, за мојата долгогодишна општествено - политичка работа, добив Орден за труд со сребрен венец од Претседателството на С.Ф.Р. Југославија. Тоа беше признание за мојот труд што го вложив во сите пори на општеството во текот на многу години. Наоѓав сила за мене и моите деца животот да го живееме чесно, скромно и достоинствено. Струмица е мал град, сите се познаваме и затоа од морална гледна точка настојував да бидам на висина заради мене, децата, за моите родители и блиски. Животот ме научи дека луѓето читаат и затворени писма.

Фактот што се движев на различни места и контактираа со повеќе луѓе, создаваше клима за полесно оговарање.

При моите посети кај тетка Ванѓа, таа знаеше да каже:

- Што се, мари, тиа моабети по тебе?!

Јас ќе се насмеев и ќе речев:

- Ја ти ми кажи!

А таа продолжуваше:

-Ајде, ајде, не се секирај! Млада си и ќе зборуваат, но ти главата горе и тешко газе, за другото не се секирај!

За неа моралот и честа беа на прво место и луѓето ги ценеше и делеше според тие квалитети. Немаше шанса да бидеш нејзина блиска пријателка ако во себе ги немаш тие две особини.

Живеев пристоен живот. За сè што имав потреба си средував сама, но во душата бев осамена. Никогаш не можев да одам на места каде што одеа брачни парови. Тоа ми недостасуваше.

Никогаш пред себе си не реков дека нема да се премажам ако најдам личност со која ќе можам да го споделам животот. Ќе гледам уште две деца, ако треба. Со мојата енергија и моето широко срце, со Божјата поддршка бев подготвена на сè. Секоја вечер се молев на Бога: „Боже, Ти ме познаваш! Ти ќе ми најдеш животен партнер!“ Јас, помеѓу толку мажи, не можев да барам маж за себе. Мојата основна девиза беше, и сеуште е: *Не барај среќа во туѓа несреќа.*

Во тоа време тетка Ванѓа се подготвуваше да се пресели да работи во Рупите. Собичката што ѝ беше за одмор не беше доволна. Доградија кујна и уште една соба каде во слободното време ги примаше своите пријатели, како и

посебна просторија во која ги примаше луѓето за „гледање“.

Во тоа прекрасно место под Кожув планина таа се полнеше со енергија. Топлите извори во кои луѓето си правеа кални бањи беа во нејзина близина. До својата куќа имаше мал, покриен базен со топла вода каде си правеше бањи и си релаксираше.

Во прво време, навечер ја враќаа во Петрич за спиење, но подоцна постојано остана во Рупите. Нејзината љубов кон цвеќињата и овде беше забележителна. Пред куќата имаше голема градина со прекрасни разнобојни цвеќиња што секој ден ги обиколуваше.

Еден ден ми рече:

- Знаеш ли, Фимка, дека цвеќињата ми зборуваат? Тие си имаат свој јазик. Тие ми зборуваат: „Кажи им, кажи им, јас лекувам тоа и тоа!“ Затоа никогаш не ги сечи за да ги ставиш во вазна. Чувај ги во саксија или сади ги на земја! Кога доаѓате кај мене, носете ми цвеќе во саксија, тоа има силна енергетска врска со душите на вашите починати и преку него тие стапуваат во контакт со мене.

Преселувањето на тетка Ванѓа во Рупите не беше случајно. Тоа беше Божја волја. св. Петка Бараше од неа да изгради црква посветена на нејзиното име.

Тетка Ванѓа во својата визија ја гледаше убавата бела црква, но беше потребно многу време и пари да се изгради. Поради тоа направија мал параклис точно на местото каде еден ден ќе биде црквата. Луѓето кои доаѓаа кај тетка Ванѓа, прво палеа свеќи и се помолуваа за здравје, оставаа пари како прилог за градбата на црквата, а потоа одеа кај неа.

Не се сеќавам која година беше, но оттогаш почна да се празнува и одбележува денот на идната црква. По нашиот календар тоа е 10. ноември, св. Маченичка Параскева, но тие се пред нас, 15 октомври.

Првата година кога се прославуваше, отидовме со Коце. Времето веќе беше ладно и дождливо. Просторот на Рупите беше исполнет со народ и коли. Од околните, па и од подалечните села пристигаа колони коњски коли. Луѓето со себе носеа погачи, баници, лебови, колачи, разновидно печено месо, така што поставените маси беа полни со храна. Вечерта дојдоа и музичари. Се играше и пееше до полноќ. Тетка Ванѓа неколку пати се фаќаше на ороту, а таа ноќ таа беше и кума на два пара младоженци кои овде се венчаа со свештено лице.

Гостите кои пристигаа чекаа на ред да ја поздрават ѝ да и бакнат рака, да ѝ посакаат добро здравје и долг живот.

Знам дека дома се вративме некаде по полноќ.

Оттогаш одбележувањето на Денот на црквата се празнува до денешните дни.

Многу мои пријателки, слушајќи ме како им раскажувам за моите посети на тетка Ванѓа, и самите имаа голема желба да ја видат, да ја запознаат и да поразговараат со неа. Кај неа се влегуваше многу тешко, но јас си влегував како дома и со неа бев многу слободна. Затоа, повремено во фикото ќе качев неколку пријателки и попладне, кога ќе завршеше времето за одмор, седнувавме кај неа на разговор. Додека не ни кажеше: „Ај, сега врвете си!“, со задоволство ја слушавме.

Во една слична пригода, расположено се шегуваше со нас:

- Која ќе ми каже како се става јајце во чорба?

Се погледнуваме и молчимо. Јас, слободна со неа, почнувам:

- И тоа ми е филозофија! Ќе го изматиш јајцето, ќе му ставиш оцет или лимон и постепено ќе го ставаш во чорбата!

- Ама нели чорбата треба да биде врела, а јајцето ќе се потсече. Ако е ладна, пак не бива, што треба да направиш?

Е, сега ме фати на тесно и велам:

- Не знам на што мислиш!

- Гледаш ли дека уште не знаеш сè? Ќе се научиш! Ќе ставиш малку ладна вода во јајцето и слободно ќе го префрлиш во чорбата без да се потсече!

Таква беше, со неа се разговараше и за обични работи. И така, дома се вративме со едно искуство повеќе. При една моја посета на Рупите, чуварот ми рече:

- Седни во собата и почекај, Ванѓа прави бања во базенот.

Јас, наместо во собата, влегов во просторијата со базенот. Уште со влегувањето, ми се обрати:

- А мари, ти и тука ме најде!

Седнав на едно столче, додека таа беше во водата. По некое време ме замоли да ѝ ја подадам бањарката. Излезе од базенот, а јас ја гледам... Жена на тие години, а тело како на девојка!

- А бе тета Ванѓе, ти си како платица!¹

- Е, јас сум светица!

¹ Вид риба

Тие зборови наполно ме збунува. Не можев да ѝ поставам некое потпрашање. Не ја сфатив тежината на тие зборови. Ми требаше пошироко објаснување, но тоа остана да лебди во воздухот. Ми беа потребни многу години по нејзината смрт за да ги разбираам нејзините зборови. Сега размислувам: кога би ја прашала за пошироко објаснување, дали ќе го добиев одговорот или, како што знаеше, разговорот ќе го свртеше на друга страна.

Во нашите разговори често пати се навраќаше на Светите Петнаесет Тивериополски Свештеномаченици:

- Вие не знаете тие колку многу прават за луѓето и градот Струмица. За време на војната го чуваа градот од поголеми катастрофи. Затоа, одете во манастирот, палете свеќи...! Денот на Светите Петнаесет Тивериополски Свештеномаченици треба да биде Ден на градот Струмица, негов патрон!

Се случи и тоа. Оваа нејзина желба се исполни и 11. Декември е празник - патрон на сите струмичани.

Струмица е родното место на Баба Ванѓа. Каде и да ја однесе животот, нејзиното срце останува во градот под Царевите кули. Таа со душата беше поврзана со Струмица, бидејќи тука се нејзините блиски роднини, а тука е и гробот на нејзиниот брат Васил. Затоа во мислите постојано беше со Струмица и струмичани. Понекогаш изразуваше желба да ѝ однесам некое јадење - некој колач, струмички кебап или нешто друго. Еднаш ми порача:

- Правиш убави слатка, ќе ми донесеш по една тегла од бели цреши, од јагоди и зелени смокви!

Кога отидов следниот пат, ѝ однесов неколку видови слатко.

- Ако ги оставиш тука, утре нема да ги најдеш!
- и велам.

- А ти така ли си мислиш? Јас ќе ги однесам за Петрич! (Во тоа време за спиење си одеше дома.)

Во собата, каде го поминуваше слободното време со своите пријателки и гостите од подалеку, сакаше да ѝ направат камин. Често пати ми објаснуваше каде ќе биде каминот, какви плочки ќе постават на подот... Едноставно, живееше за тие денови. Таа живееше едноставен и скроман живот. Се радуваше на работи што на другите не им значеа ништо.

Со неколку пријателки, кои беа и нејзини блиски, се договоривме, кога ќе бидат струмичките Тримери, да ѝ подготвиме тримерска синија и да ја изненадиме. Стигнавме во Рупите на денот на Тримерите. На масата пред неа наредивме сè што се готви за таа пригода: посна сарма со ореви; зердè (сварен благ ориз без млеко); компот од суво овошје; бел посен грав; наутлија погача; бела алва; боза и овошје.

Беше многу среќна и расположена. Цело време се шегуваше, а муабетот продолжи до доцна во ноќта.

Плочките и каминот беа готови и таа многу им се радуваше. Во еден момент нè праша:

- Како ви се ареса, убаво ли се направени?

Жените започнаа со своите комплименти, настојувајќи да ѝ кажат дека се воодушевени од направеното. Јас седев на канабето до неа и не го делев мислењето на другите. За мене изработката беше многу нестручно изведена.

-Слушај, тетка Ванѓе, не знам што мислат другите, ама мајсторите што го правеле ова, немаат врска. Целиот марифет го ставиле тука. Да ти ги вратат парите!

Сите ме погледнаа вчудоневидено, зашто сметаа дека ја разочарувам жената, но заборавија дека таа жена го гледа и тоа, што нашите очи не можат да го видат.

Со раката ме чукна по рамото и ми рече:

- Стига, мари! Ти мислиш дека јас тоа не го знам?

Таа знаеше колку сум отворена и искрена и затоа толку многу ме сакаше. Таквите особини кај луѓето многу ги ценеше. Неа никој не можеше да ја излаже, зашто таа беше Ванѓа - светски познатата јасновитка и пророчица.

Еднаш, кога разговараме, таа ми рече:

- Тебе ти е дадено од Бога да лекуваш!

Тоа го сфатив како нешто поврзано со мојата професија и не ѝ поставив некое дополнително прашање. Сега размислувам: зошто не ја искористив нејзината блискост за многу прашања што ги имам во главата? Колку работи ќе ми беа разјаснети многу порано. Но, сигурно тогаш за тоа не било време.

Поминаа повеќе години од тој разговор и јас случајно открив дека поседувам поизразена биоенергија. Кај и да ја ставам раката на болно место, мене болката ми поминува. Таа дарба ја користам да им помогнам на моите блиски против главоболка, болни синуси, болки во зглобовите и други здравствени проблеми.

Тетка Ванѓа имаше голема желба да го посети својот роден град Струмица, но, од за мене непознати причини, тогаш и беше одземен пасошот и не ѝ дозволуваа да патува. Еден

ден слушнав вест што многу ме зарадува. Ми се јави Бранко Маглешев кој во тоа време одеше кај неа. Беа блиски. Ми рече:

- Тетка Ванга ќе дојде во Струмица!

Не се сеќавам точно на годината, 1972 или 1973 година и дали тоа беше во деновите кога се одржуваа меѓуграничните средби. Порано се одржуваа на неутралниот простор, а подоцна наизменично во Струмица и во Петрич.

Дојде тетка Ванга со придружбата. Ја пречекавме со Бранко и отидовме во црквата „св. Кирил и Методиј“ каде што беше кума на една венчавка. Не се сеќавам кои беа младенците. Од црквата заминавме за гробиштата да го посети гробот на нејзиниот брат Васил Сурчев. Ручекот беше кај Бранко, дома. Марето, неговата сопруга, како вредна домаќинка, ги пречека гостите како што доликува. Попладнето со Бранко ја испративме до Ново Село. Таа таму има први братучеди и отиде да ги посети. Средбата заврши тука. Се поздравивме и таа си замина за Петрич. Тоа беше нејзиното второ доаѓање во Струмица и последно од нејзиното заминување во 1942 година.

Тетка Ванга беше блиска со семејството Маглешеви. Бранко имаше голема желба да замине за Америка. Се сеќавам кога пред мене му рече: „Оди, но за тебе Америка е тука!“ Не ја послушаа. Тие заминаа, но по една година се вратија и останаа овде.

Некаде во истото време тетка Ванга се подготвуваше за свадбата на својот посинок Митко. Сите нејзини блиски од Струмица добивме покани. Сакаше сите да бидеме присутни на тој, за неа, многу радосен ден. Од Струмица

беа поканети десетина луѓе, а можеби и повеќе. Јас отидов од сабота попладне. За такви и слични пригоди, никаде не одев без моето дајре. Вечерта куќата се исполни со жени, но никој од нив не знаеше каков џумбуш ќе се направи. Во Струмица за такви пригоди се пеат специјални шеговити и еротски песни.

Јас со дајрето, качена на стол, разиграна, распеана, направив таква атмосфера, што пријателите и комшиките на тетка Ванѓа долго време ме спомнуваа. Таа саботна вечер остана незаборавна. И денеска, кога се среќаваме со Венетка, нејзината ќерка, се присетуваме на тие моменти. Немам зборови да ја опишам среќата и радоста на тетка Ванѓа. Да имаше крила, ќе летнеше. Цело време скокаше и мавташе со рацете. За неа тие беа едни од поретките моменти што ѝ се случуваа во животот, но таа вечер ние, нејзините блиски од родниот крај, направивме тие моменти да останат незаборавни. Утредента, во недела претпладне, требаше да одиме до селото на Митко, каде беше и невестата. Уште од дома ми рече:

- Ти остави ја твојата кола тука и седи до мене, во мојата кола!

Цело време на свадбата бев покрај неа. Игравме и пеевме. Веселбата се префрли во Петрич, во хотел „Б’лгарија“ и траеше до доцна попладне. Приквечерта сите гости од Струмица си заминавме, а таа, пресреќна, не испрети со зборовите:

- Пак да ми дојдете!

Таа прекрасна жена со години правеше многу за нас, но ние имавме ретка можност барем

малку да ѝ возвратиме, да ја почувствува нашата срдечност и благодарност кон неа.

Мојот живот си течеше со едно нормално темпо, исполнет на начин како што јас знаев и умеев. Кога доаѓаа државни и други празници, не ми беше zgodно да одам таму, каде одеа брачни двојки. Е, тогаш ја чувствував празнината во мојата душа. Затоа ги менев колешките за дежурство - барем тие да си поминат убаво. Тогаш работев во Детскиот диспанзер и водев советувашиште за мајки и деца.

Мојата мајка како да беше задоволна со самиот факт што останав жива и здрава, па често ми зборуваше:

- Имаш две деца, работа, куќа, си купи автомобил, одиш со децата на излет, на море, што ќе ти е маж? Денешните мажи не се пребираат дома, имаат разни „занаети“, па ако и тој има деца, на главата ќе си донесеш голема беља!

Кога заминував на одмор, мајка ми постојано повторуваше:

- Додека да се вратите, памет немам во главата. Што сè не се случува по тие патишта, уште и тие големи води, а ти сама со мали деца...!

Но, јас не се плашев ниту од патот, ниту од големите води. Одев со другарите на Трајчо и нивните семејства. Децата беа под контрола на чичко им Васе. Тој даваше наредби кога да се бањат, кога треба да излезат од водата. Јас и Вера, неговата сопруга, која е и моја колешка, а и денеска сеуште блиска пријателка, заедно готвевме и јадевме. Кога бевме на одмор, ние бевме едно семејство. Тоа траеше 4-5 години. Ние сите кампувавме, имавме камп опрема

и одморот ни траеше по 18 до 20 дена. Како ученичка бев извидник, феријалец и многу лесно си го местев шаторот. Никогаш немав потреба од помош. На тргнување за дома, го демонтирав шаторот, го склопував, целокупната опрема ја товарев во колата и секогаш прва бев подготвена за тргнување. Гледав колку што можев да не бидам товар на другите. Сакав да бидам и бев независна!

Годината, кога се случи воениот удар во Грција, бевме таму на одмор скоро 12 - 13 дена. За ден-два после ударот се почувствува воената атмосфера: патиштата полни со воени камиони и тенкови; на бензинските пумпи снеса бензин; во продавниците ги снеса основните артикли, дури и лебот тешко се наоѓаше...

Се договаравме дали да чекаме ситуацијата да се смири, или да си одиме. Последната ноќ ја поминавме во страв. Децата цело време се стискаа до мене. Утредента, попладнина, решив да се пакувам и да си заминеме. Тргнавме во 21 часот. По патот не можевме да се движиме од коли, а од спротивната страна - камиони и тенкови во правец на Лариса. Беше страшен метеж! Керка ми, Сузана, беше помала и заспа на задното седиште. Митко, две години постар, 11 - 12 годишен, постојано ми зборуваше, ме гушкаше... Се плашеше, ако заспие и тој, да не ми се случи нешто. Таа негова грижа и љубов ме охрабруваа! Ненадејно, во еден момент ми рече: „Ожени се, мамо! Само ти си сама, се измачи со нас!“ Митко, мојот сеуште мал син, таа ноќ созреа: ја сфати тежината и суштината на мојот живот. И на животот воопшто! Бев горда на него!

Беше почетокот на пролетта, месец март 1975 година. Седевме двете со тетка Ванѓа и разговаравме. Темата беше: до кога ќе талкам сама низ животот? Одеднаш ми вели:

- Што тоа Охридско Езеро? Кој имаш таму?

Јас ја погледнав зачудено. Во Охрид немаше баш никој.

- Имаш, имаш, продолжи тетка Ванѓа, тој и денеска многу те сака, ќе се сетиш!

„Ех, си велам, од каде го извади сега тоа? Баш ја погоди работата!“

Тетка Ванѓа гледа дека не ми текнува и дофрли:

- Тоа не е ни толку важно...!

Другиот ден се сетив дека момчето, со кое во Скопје се забавував две години и кое неизмерно ме сакаше, живее во Струга. Беше градежен инженер. Заборавив дека Струга е на Охридското Езеро. Значи, таа секогаш знаеше што зборува!

- Слушај, дај ми го венчалниот прстен!

Го зема прстенот и ми вели:

- До Нова година ќе се ожениш со човек разделен од гроб, со две деца! Моабетот заврши. Толку! Друго ништо не ми кажа.

Јас веќе две години работев како главна сестра во Заводот за рехабилитација на деца и младинци во село Банско. Секој ден патував со моето „фиќо“ на работа на одалеченост од 12 км. Една година немавме директор, а втората на таа раководна функција ни дојде поранешниот директор на Центарот за социјални работи во Струмица, педагог по професија. Јас му бев прв соработник и директно водев грижа за здравјето,

исхраната и хигиената на децата и установата воопшто. Во установата работеа и наставници, што значи овде се одвиваше и воспитно - образовна дејност.

Многу се трудев условите за живот на децата да бидат на задоволително ниво, затоа што тие овде беа на постојано згрижување. Новиот директор по природа беше тивок човек, но јас кон вработените бев построга.

Летото помина, одморите завршија. Дојде и септември. На 21 септември е празникот Мала Богородица. На 12 км. Од Струмица се наоѓа селото Вељуса, познато по манастирот „Света Богородица Милостива“ (Елеуса), познат меѓу народот како Мала Богородица (Мала Богоројца). Во овој манастир од 11. век отсекогаш живееле монахињи. Голем број верници од Струмица и околните села на тој ден го посетуваат ова свето место.

Мојот директор и неговата сопруга беа родени во с. Вељуса, но живееја во село Василево, каде неговата сопруга беше наставничка. Имаа две машки деца на 12 и 3 - годишна возраст.

Сигурно не сум пропуштила да го посетам манастирот тој ден, но утредента, кога стигнав на работа во Банско, уште на вратата ме дочекаа:

- Сестро, слушна ли што се случило? Жена му на директорот синоќа се обеси во Вељуса, во куќата на татко ѝ!

Бев шокирана! Млада жена... Како можела да си го направи тоа, како можла да си ги остави децата без мајка, а малото уште ништо не знае. Го жалев него, го најде мојата судбина!

Јас сум мајка. Нели, народот вели: Без татко, половина сирак; без мајка, цел сирак.

„Е!, си викам, неговиот таксират поголем и од мојот. Живее во с. Василево, а нема никој близок околу него да му помогне". Колку што знаев, и двајцата немаа родители.

Ја испративме жената до нејзиниот вечен дом. Ја погребаа во с. Велјуса.

По десет дена дојде на работа целиот скршен. Не знае што ќе прави со децата, кој ќе го гледа малечкото кое немаше ни полни три години. Штотуку бевме правеле ајвар. Ми падна жал за неговите деца, па му донесов 1-2 тегли. Навистина го жалев, како јас повторно да поминувам низ тие црни денови. Но, како што кажал народот, каде ќе падне огинот, таму гори. Секој сам си знае како му е.

Наскоро дојде празникот 11. Октомври. Се споија три дена - петок, сабота и недела. Неделата уште од утрото навестуваше убав, сончев ден. Ја прашав мајка ми дали ќе сака денеска да ја носам на гости кај тетка Ванѓа. И така се немаат видено тринаесет години. Малку се колебаше, не беше баш многу по шетањето заради болките во грбот и главата, но се согласи. Околу пладне тргнавме и во 11 часот бевме кај неа на Рупите. Беше само со една гостинка, лекарка од Софија. Многу ја изненадивме. Особено се израдува од присуството на мајка ми.

Се разврза моабет на долго и на широко. Се присетија на времето од нивната младост и стигнаа до мојот живот. Во еден момент тетка Ванѓа рече:

- Треба да се мажи, млада е! Зошто народот да ја премажува секој ден?

Мајка ми пак, од другата страна, гледа вака:

- Зошто ѝ е маж? Има работа, деца, куќа, автомобил... Денеска нема стабилни мажи - пијаници, комарџии, швалери... Уште да размеша и туѓи деца, каде ќе ѝ е крајот! Јас сум до неа, двор до двор сме, не можам да гледам секакви слики. Децата да си останат во татковата куќа, не сакам да ги носи на туѓо место. Клуч ли ќе стави на вратата?

За истото и јас секогаш зборував. Ако најдам некој да дојде кај мене - добро, но јас децата нема да ги носам по туѓи куќи.

Тетка Ванѓа ја ислуша и рече:

- А мори Кристино, таа магаре ли е да го врзеш за дрвото? Тури му слама и тоа си е задоволно! Не гледаш ли, таа е млада жена, животот треба да го живее поинаку од магарето.

Во тој момент тетка Ванѓа се обрна кон мене:

- Фимко, ја дај го венчалниот прстен!

Го фати прстенот во раката, го подигна високо над главата и преку него како да гледаше во некој невидлив свет:

- Јас не ли ти кажав уште пролетта дека до Нова година ќе се омажиш!

- Аман бе тетка Ванѓе, ѝ велама, та Нова година е на прагот! Јас толку години немам никој во мојот живот, од каде сега наеднаш, за кого?

- За тој до тебе, на кој му умре жената, која се обеси на суво дрво, на греда.

- Ама ти за мојот директор ли зборуваш?

- Да тој! Да не се вика Коста, Костадин, тој е филозоф?

- Тој е педагог, ѝ велама јас, а таа:

- Е...добро де, едно те исто! Жена му има цветно име љ-у-б-и-ч-и-ц-а, Љубица. Скоро е умрена, нема четириесет дена. Душата уште не

ѝ е вознесена на небото. Убава, млада жена со многу прстени на рацете, но не е смеела да си ја одземе душата. Бог дава душа, Бог зема душа. Но, ѓаволот ѝ застанал на рамото. Имаат две машки деца со сини очи, едното е уште малечко. По неколку дена тој ќе ти каже, а потоа сакам да дојдете тука при мене.

Мајка ми се скамени.

- Ванѓе, ма! Што ќе прави со четири деца, а едното е на три години...! Ех, што имала мојата глава уште да види!

- Не се секирај, Крстано! Млада е, вредна е, ќе ги порасне... На тие деца им треба мајка. Бог така е кажал!

Нашата седенка заврши околу 21 часот. Вечеравме заедно и си тргнавме.

Утре - понеделник. Работен ден. После тоа претскажување од тетка Ванѓа, не знам како ќе го погледнам. Мислев дека сè ќе прочита во моите очи.

По неколку дена добивме материјал за седница во Скопје. Јас бев член на Републичката заедница за труд и социјала и најмалку еднаш месечно одев на седници. Овој пат на дневен ред беше и финансирањето на социјалните установи, меѓу кои и Заводот за рехабилитација на деца и младинци во Банско. На седницата беа поканети и директорите на сите социјални установи во Македонија.

Директорот ме праша кога ќе одам и со каков превоз. Му реков дека ќе одам со моето „фиќо“ попладне и ќе носам некои работи на мојата тетка.

Ме праша дали може и тој да дојде со мене. Тој имаше брат во Скопје и сакаше таа вечер да

си поразговараат. Не се плашеше да го возам. И порано го имав носено со моето „фиќо“ за Скопје.

Утредента, по завршувањето на состанокот, се договоривме во пет часот попладне да се најдеме и да тргнеме назад. Така возејќи се и разговарајќи по патот, стигнавме во близина на с. Василево. Одеднаш ми се обрати со зборовите:

- Ако сакаш застани малку, сакам нешто да ти кажам!

Тоа што ќе го каже, јас го знаев, но моментот беше сега. Кога судбината ќе ги замеша своите прсти, нема бегање. Состојбата му беше тешка, особено со децата. Малечкото го гледаше сестра од мајка му која беше болна, двапати оперирана од рак. Големото дете беше седмо одделение во с. Василево, само со татко му. Тој во мене гледаше шанса да го продолжи животот, да си ги прибере децата, но се плашеше дали ќе прифатам. Ние една година работевме заедно и прилично се познававме. Тој, по природа тивок, сталожен, јас - пргава и погласовита. Тој би се преселил од с. Василево кај мене, во куќата, а место има доволно за сите. Тоа што постојано си го повторував, сега требаше да се реализира.

Тој беше моментот кога одлучив да се омажам за него и знаев дека молбите на Трајчо до Бога беа слушнати и прифатени.

По два-три дена му раскажав за средбата со тетка Ванѓа и пораката двајцата да ја посетиме. После две недели отидовме кај неа. Тој првпат имаше можност да ја види и да ја чуе.

Сега почна со него:

- Еве ја жената, прашува за Емил (малечкиот) дали го носи полуверот што му го соши тетка му

(нејзината сестра). Прашува за комшиката Ленче која живее спроти нивниот стан во с. Василево, дали ги посетува и надгледува децата. Му кажа за негов братучед, по име, кој бил многу болен, но сега е добар, што подоцна се покажа дека е така.

Доста разговаравме и, во еден момент му вели на Коце:

- Еј, момче! Ти си имал жена, но сега ќе видиш што е жена! Таа ќе ги гледа твоите деца како вистинска мајка.

Се сврте кон мене, па повторно кон Коце и продолжи:

- Сакам едно да ви предложам, бидејќи и двајцата сте разделени од ѓволот, да ве венчам в црква, а јас да ви бидам кума!

Чинот на венчавање в црква никогаш не се случи. Вистинската причина не ја знам ни денеска, но едно знам: Коце беше атеист и не покажа интерес за предлогот на тетка Ванга. Неговата ситуација бараше брзо решавање на состојбата. Децата требаше да се приберат на едно место. Иако од смртта на мајка им немаше поминато ни три месеци, ние на 17. декември, на сам ден на празникот Варвара, се регистриравме. Се преселија во мојата кука. Малиот само што наполни три години. Во неговата меморија сликата за мајка му е уште свежа, а јас упорно му раскажувам дека сум негова мајка. Татко му намерно ќе му даде некој предмет и ќе му рече:

„Однеси го ова на мајка ти!“

Детето ќе застане и ме гледа...

- На неа ли? На таа ли?

Поминаа два - три месеци. Се навикна на мене и креветчето во спалната му беше до мојата страна.

Еден ден Коце го носи од градинка. Влегува, се гушкаме, а тоа ми вика:

- Мамо, нели ти не си црна Ѓупка?
- Зарем ти личам на Ѓупка?
- Леља² вели, ти си бела Ѓупка!

Неговата тетка по мајка која го чуваше извесно време и која умре шест месеци по Љубица, одела во градинката и на детето му раскажувала приказни за мене. Подоцна ѝ забранивме да го гледа.

Зоран, кој беше седмо одделение и учеше во с. Василево, не сакаше да го префрлиме на училиште во Струмица и годината ја заврши таму. Секоја вечер, татко му или јас, го земавме од училиште. Тој беше голем, си ја знаеше својата мајка и тешко му беше да ме условува со „мамо!“. Му требаше време! Него го „советуваше“ тетка по татко му - да не ме вика „мамо“, уште било рано, „...на твојата мајка уште ѝ гледаат очите!“ Му зборувала да се пази од мене, зашто имало маќеи кои ги троват децата, а некои им ставале и пијавици во ушите!

Децата беа добро прифатени, гледани и брзо се прилагодија на новата средина. По неколку месеци тој на секој збор ми се обраќаше со „мамо“! Сакам да кажам дека најблиските ти одмогнуваат во твоите напори што ги правиш за да го обединиш семејството. Како пример ќе наведам: по две години, кога во нашето семејство не постоеше мое и твое дете, Зоран го среќава тетка му по татко и го прашува:

- Ве гледа ли бе, тета?
- Нè гледа тето, многу нè гледа!

² Тетка

- Ех, таа е паметна, гледа да му влезе под кожата на татко ти, а после ќе видиш што ќе ви прави!

Немам коментар за таквите нејзини размислувања.

После три години ѝ прозборев и до крајот на нејзиниот живот јас бев највредната и најпаметната...

Моите деца психолошки беа подготвени дека еден ден, можеби, нивната мајка ќе се премажи. Митко и Зоран се три дена разлика, што значи дека со мајка му на породување сме биле во исто време.

Деновите се нижеа, децата растеа. Керка ми, Сузана, беше во петто одделение. Често пати знаеше да застане пред огледалото и да ме праша:

- Мамо, јас убава ли сум?

Пролет на животот...!

Децата навикнаа едно на друго. Немаше мое - твое. Сè што имавме, беше наше. На моите деца ниту една паричка или бомбона не им давав зад грбот на другите. Не сакав да стекнат чувство дека пред мене се привилегирани. Сите ги имаа истите права. Така растеа и меѓу нив немаше ниту делба, ниту завист. Ако денеска прашате било кој од двајцата чиј син си? - ќе ви одговорат:

- На Фимка!

Како децата растеа, така нашата куќа и дворот се полнеа со нивни другарчиња. Не се чувствуваше никаква разлика дека во куќата живеат мешани деца. Мајка ми не можеше да поверува каква слога имаше во нашето семејство, но често знаеше да каже:

- Чедо, ќе се истепаш од работа!

За Коце велеше: „Ќе умрев и немаше да знаам дека има и добри луѓе.“

Животот си продолжи. Купивме приколка „брако“ и секое лето со старото друштво кампувавме во Грција. Работата во Банско ја напуштивме. Јас се вратив како медицинска сестра на хирургија, а Коце се вработи во Заводот за образование каде работеше сè до своето пензионирање. Се сеќавам на една анегдота со цариникот на границата. Сите четири деца беа на пасошот на Коце. Сите - со сини очи! Гледа цариникот во пасошот, гледа во децата.

- А бе другар, знам за близнаци кои се раѓаат на три часа разлика, ама три дена - не сам чул!

Коце гледа дека човекот е наполно збунет, па му вели:

- Пријателе, погледни ги презимињата!

Човекот се вцрви, ја сфати состојбата, се извини и ни посака добар пат!

Децата се запишаа во средно училиште. Зоран во Гимназијата, Митко во Средното земјоделско училиште. Сузана, две години по нив, во Гимназијата, економска струка. И Емил го заврши Економското училиште.

Двајцата го завршија средното училиште. Во еден ден ги испративме војска. По враќањето од војска, Зоран се запиша на Техничкиот факултат, а Митко на Земјоделскиот факултет, отсек сточарство. По една година, се вратија и не продолжија со учењето. Зоран од дете беше надарен за музика, свиреше гитара и тоа му стана занимање. Митко се вработи како болничар на хирургија каде работи и денеска. Зоран работи како инструктор по возење и уште се занимава со музика. Сузана, по завршувањето,

се омажи, иако ние имавме други планови. Зетот замина на работа во Либија каде остана три ипол години. Од тие пари си направија куќа. Понекогаш историјата се повторува. Јас го чекав татко ѝ да заврши факултет, таа го чекаше зетот да печали пари за куќа. Денеска имаат две прекрасни деца: Александар кој заврши средно училиште за електроника и работи. Сега е момче за женење, веќе е во триесеттата година. Внуката Кристина има 24 години и е апсолвент на Економскиот факултет. Во моментот е во Америка и многу ми недостасува. Во меѓувреме купивме стан и, додека ја градеа куќата, фамилијата на ќерката живееше во станот. Кога се преселија во куќата, Зоран и Митко имаа по 28 години. Митко се вери, а Зоран се пресели да живее во станот.

На Митко му се родија две деца. Првото, машко, Трајче и второто, девојче, Фимка. И двете бели, убави, со сини очи! По десет години тој брак се распадна. Снаата замина за Швајцарија каде се омажи, роди машко дете и повторно се развее. Децата останаа овде две ипол години, а потоа заминаа за Швајцарија. Денеска внук ми Трајче е прекрасно момче од 22 години и студира на Високата мдицинска школа во Берн. Фимчето, мојата именачка, уште од мала беше кукла од дете. Сега е прекрасна девојка. Учи во Средно кулинарско училиште. Да е жива и здрава, можеби ќе продолжи и понатаму. Доаѓаат секое лето на гости, а често се гледаме и преку интернет. Митко е дома, со нас, уште е сам и не знам што ќе донесе судбината.

По свадбите на Митко и Сузана одев кај тетка Ванѓа да и однесам бели бонбони и баклава. И

носеа слики од свадбата, а таа сама си избираше по една за спомен.

Емил, кога заврши средно училиште, се запиша на Економскиот факултет во Скопје. По една година и тој си дојде и го прекина студирањето. Кога Емил се врати од факултет, Зоран беше на триесет години, во станот живееше сам, но не планираше ништо за женење. Еден ден зеаов слики од двајцата и отидов кај тетка Ванѓа. Ја прашав дали Емил ќе го заврши факултетот, а таа ми одговори:

- Тој може, ама јас не го гледам како студент!

- За Зоран што ќе ми кажеш? Ќе се ожени ли скоро? - прашувам.

- Е,е,е, ќе почекаш, уште баја години ќе поминат додека да се ожени!

Така и се случи. Емил не го заврши факултетот, а Зоран по шест години се ожени. Снаата Ванѓе која по занимање е фармацевтски техничар е доста културна и воспитана и доста нè почитува. Имаме внук, Коста, кој оваа година е во осмо одделение и е одличен ученик. Емил остана да живее со нас до пред четири години. Викендицата што ја изградивме во Банско и ја користевме 25 години, ја продадовме и купивме стан за Емил во кој денеска живее. Последната желба со татко му нѝ е да го видиме оженет. Не беше лесно да ја продадеме викендицата. Коце се противеше, а од друга страна често знаеше да каже: „Емил остана со нерешено станбено прашање.“ Шансите за стан беа минимални, освен да се продаде викиендицата. Две години се натегавме: јас на портата ќе ставам табла „Се продава“, тој ќе ја тргне. Две години се молев на Бога да се продаде таа викендица. И за мене

е товар. Не можам две куќи, два двора да одржувам.

Една ноќ сонувам како влегувам кај тетка Ванѓа. Седи на земјата со една жена. Седнувам и јас.

- Тетка Ванѓе, голема мака си имам за Емил!

- Зошто, не го гледам болен.

- Не е болен, малку е затворен и некому-никативен.

- Е,е,е, тој така ги засукува работите! - и покажа со раката.

- Сакам да ја продадеме викендицата и да му купиме стан, ама со Коце не можеме да се договориме.

- Вилата ли? Вилата ќе ја продадете и на Емил стан ќе му купите, ќе му купите!

- Тетка Ванѓе, да се оженеше и тој проблем да се реши!

- И ќе се ожени, ќе се ожени. И момата е добра.

Сабајле се будам и го раскажувам сонот, а Коце и Емил ме слушаат и се чудат како можам на сонови да верувам. Но духот на тета Ванѓа и сега ми помага. За пет месеци по сонот, ја продадовме викендицата и купивме стан. Луѓето кои ја купија викендицата беа единствено заинтересирани. Како Бог да ги испрати. Така, со Божја помош, проблемот на Емил го решивме.

Приказната за моето семејство ја раскажав, но јас и понатаму продолжував да ја посетувам тета Ванѓа и да им завршувам работа на моите блиски и пријатели.

Имав прва братучетка која цела недела ја немаше дома. Дојде чичко ми, загрижен. Не сакаше да се јави во полицијата, па ме замоли да одам до тета Ванѓа, да чуеме што ќе каже!

Јас седнав во автомобилот и отидов кај неа во Рупите. Само што влегов кај неа, уште од вратата ми вика:

- Цабе си доаѓала за тоа што доаѓаш. Сега е веќе дома!

Се враќам и одам право кај чичко ми, а кога таму - братучетката се вратила! Имала момче во едно блиско село и цела недела била кај него. Што се случило меѓу нив не знам, но таа се врати дома.

Си спомнувам за внуката на една моја колешка, девојче од 3-4 години. Лежеше два мсеца на Детската клиника во Скопје со некаква сериозна дијагноза. Се наслушнуваше дека не се знае дали детето ќе преживее. Нејзината баба, моја колешка, ме замоли да отидеме кај тетка Ванѓа. Стигнавме попладне, кога е слободна и влеговме. Го фати шеќерот и вели:

- Детето ич не е добро! Ќе дојдете за две недели и ќе донесете едно леѓенче, кукла и повој за бебе.

По две недели бевме кај неа. Ги зеде сите тие рааботи во рацете, ги подржа, нешто како да зборуваше и наеднаш, дигајќи ги рацете нагоре, извика:

- Болеста летна, исчезна! Детето е здраво, за некој ден ќе си го земете од болницата!

Така се случи, на големо изненадување на лекарите кои не можеа да си објаснат како здравјето на девојчето наеднаш се подобри и како здраво го отпуштија.

Случајот што ќе го раскажам се однесува за Коцевиот внук од сестра. По занимање е сообраќаен инженер. Поради болест одеше на зрачење во Скопје. Како резултат од зрачењето,

заврши со операција на колкот. Му вградија вештачки колк. Се чувствуваше мошне добро и одеше со помош на патерица, но во себе имаше некаков сомнеж. Од мене побара да отидам до тетка Ванѓа и да го слушнам нејзиното мислење.

Јас заминав за Рупите. И објаснувам што ми е момчето и чекам да слушнам што ќе ми каже. Го зеде шеќерот во рацете и рече:

- Не гледам ништо лошо. Од денеска нека брои една година. Ќе биде сосема добро!

Времето минуваше. Еден ден влегува внукот во портата и ми вели:

- Вујно, што забележуваш?

Јас го гледам, ама ништо не забележувам.

- Денеска е денот како правам година, како што рече баба Ванѓа, и сабајле ја фрлив патерицата!

Тетка Ванѓа беше неверојатна! Со голема прецизност го предвидуваше она, што ќе се случи.

Ќерката Сузана, кога го заврши училиштето, една година беше без работа. Директор на предилницата „Струмичанка“, во која работеше татко ѝ, беше негова колешка, а моја пријателка. Ја вработи ќерката во нивната продавница. По пет-шест години фабриката отиде под стечај и така останаа две години. По две години, некои се вратија на работа, а некои останаа дома. Меѓу тие што останаа дома, беше и мојата ќерка. Директорката Лилјана ми ветуваше, но времето поминуваше. Работа немаше, а од нешто треба да се живее. Морав да ја прашам тетка Ванѓа како ќе се заврши таа работа. Почнав да ѝ објаснувам за што сум дојдена кај неа, а таа не ми дозволи ни да се доискажам. Почна:

- Ајде мари, гледам една голема жена, и така е голема по положба, со убави прстени на рацете, та нели ти е пријателка, таа ќе ја врати на работа и тоа во продавница.

Сè што ми кажа тетка Ванѓа, и го раскажав на Лилјана. Се поднасмеа и ми рече:

-Човек од тебе ништо не може да сокрие! Ке отворам продавница за прехрана и таму ќе ја вработам Сузето!

Така и се заврши.

Многу често ѝ раскажувал за тетка Ванѓа и сакав барем еднаш да отидеме кај неа за да ја запознае. И покрај нејзината голема желба, до нивна средба не дојде, заради што подоцна многу жалеше. Денеска, кога размислувам за тие настани, и двете не се меѓу живите. Еден ден Лилјана ми рече:

-Фимка, имам колешка, директорка на „Стружанка“ од Струга. Има проблеми со синот. Ќе сакаш ли да отидеш до тетка Ванѓа, јас веќе ѝ раскажав за тебе. Жената испрати и пастрмки за неа. Пригответи ги како знаеш и Стојан (сопругот) ќе те носи со нашата кола.

Така, двајцата со Стојан, натоварени со подароци и пастрмките, стигнавме на Рупите. Беше пладне. Таа седеше со некои луѓе на клупата пред портата.

- Ти носам поздрави од мојата пријателка, големата жена!

- Арно де, што сака?

И давам две слики од момчето за кое отидовме. Ги зеде во рацете и почна:

- Тука гледам едно разгалено дете со долга коса и потпрено на автомобилот. Мајка му ич да не се секира. Цел живот му ги исполнуваше

сите негови желби и сега тој ќе направи како што наумил. Ќе си земе тоа, што си го сака! Девојката со која се забавувал повеќе години ја оставил, зашто во меѓувреме запознал некоја пејачка од Белград.

До мене стоеше Стојан. И го претставувам чиј сопруг е. Таа, како од пушка:

- Ти што работиш, бе?
- Јас сум правник, тетка Ванѓе!
- Е, е, е! Ти не си правник, бе, ти си на степен!

Стојан остана затечен од нејзиниот одговор.

Првпат ја среќева и не знаеше дека пред неа нема лажење. Ја знае големината на секој кој ќе застане пред неа.

Сакав да ја искористам средбата и да ја прашам уште нешто. Пред три години им беше украден автомобилот во Солун и од него нема никаква трага.

- Тетка Ванѓе, им го украдоа автомобилот...

А таа:

- Каде, бе? Во Солун ли бевте?
- Да! - одговара.
- Тројца ли бевте?
- Тројца! - одговара потврдно.
- Еве ја, црвена „лада“! Ја паркиравте на едно коше, но дојдоа по вас тројца и ја зе доа. Сега е веќе доцна.. Колата е однесена преку Белото Море.

Стојан беше вчудоневиден! Со колку голема прецизност ги опиша настаните!

Моите посети одвреме-навреме си продолжуваа, но оваа ќе остане запаметена.

Летото 1991 година Југославија, државата во која живеам и пораснав, ја потресоа големи настани. Се закануваше опасност од војна, но

обичниот човек веруваше дека до таму нема да дојде. Лично и јас верував во тоа. Но, тоа што ќе ми го каже тетка Ванѓа, никој од нас не го очекуваше.

На 1. септември 1991 година, два месеца по избувнувањето на судирите во Словенија, јас бев кај неа во Рупите. Само што седнав и ѝ бакнав рака, таа почна:

- Што стана кај вас, мари?

Јас спокојно и одговарам:

- Ќе се смират, тетка Ванѓе, ќе се смират за месец - два.

- Кој ќе се смири, мари, тиа години ќе се тепат!

Јас не знаев што да одговорам, мозокот ми застапа.

- Значи, ќе има војна! - ѝ вела, а таа одговори:

- Ќе има, ами как!

- Како бе, ами ние, Македонија, што ќе биде со нас?

- Во Македонија војна ќе нема, само вие пазете да не заврат Албанците, од нив мака ќе си имате.

Се враќам дома. На работа ги раскажувам зборовите на тетка Ванѓа. Сите се фаќаат за главата. Ако се случи така, колку наши деца се војници во Југословенската армија, за кого ќе гинат нашите синови, колку мајки ќе се завијат во црно!

Настаните така и се одвиваа. Четириесет војници од Македонија ги загубија животите во војните жаришта низ Југославија во една непотребна војна што траеше четири години. За маките што ги предвиде за Македонија, ги имаме и по 20 години. Да се надеваме дека Бог ќе нè вразуми и ќе ни ги смири умовите и страстите.

Моите чести патувања во Бугарија беа и заради големиот број роднини кои ги имам таму. Мојата баба по мајка е од село Јаково, Петричко. Ги има низ цела Бугарија, но најмногу во Петрич и Сандански. Во Сандански имам две братучетки кои често ги посетувавме, преспивавме кај нив и до доцна во ноќта се забавувавме и пеевме. Една убава летна вечер седевме на балконот и пеевме до доцна во ноќта.

Шест месеци од таа вечер, бев кај тетка Ванѓа. Влегувам со „добар ден, тетка Ванѓе!“, а таа ме пречека на нож:

- А мари, вие какви луѓе сте? Имате ли памет во вашите глави? Отидовте на гости кај Палуновите ќерки во Сандански, јадевте, пиевте и цела ноќ пеевте. Нели знаевте дека во соседството има умрена млада девојка од рак?

Јас молчам, таа зборува.

- А бе тетка Ванѓе, ние од каде да знаеме што се случува во нивното соседство? Ние бевме гости, гревот не е наш.

По едно време лутината ѝ помина и ми вели:

- Ајде седни, барем да влеговте внатре, а не на балконот цела маала да ве слуша.

Никогаш се немав толку засрамено пред неа. Како можеше уште од вратата да ми каже за нешто што се случило пред шест месеци? Јас го бев подзаборавила овој настан.

Пред 30 години брат ми градеше куќа. Еден од мајсторите беше многу загреан околу ископувањето на старо злато, Постојано раскажуваше за некои стари мапи, цртежи и веруваше дека еден ден среќата ќе го огрее и него. Кога разбра за мојата врска со Ванѓа, не престануваше да ме моли да однесам земја од некое место за

кое беше сигурен дека има големи количини злато. Иако знаев дека тетка Ванѓа не сака да се занимава со таква работа, бидејќи за неа само парите спечалени со пот се благословени, сепак отидов.

Разговаравме седејќи една спроти друга, Се мислев и чудев како да ѝ кажам зошто сум дојдена. Но, таа е, сепак, Ванѓа!

- Што носиш во рацете, дај да видам!

Штом ја зеде малата платнена торбичка во рацете, почна:

- Тоа е земја, за пари е!

Почна да го опишува местото, патот за Радовиш на левата страна спрема едно село.

- При влезот на селото има голема круша. Девет чекори од крушата према Запад, се наоѓа еден товар златни пари. Тоа место во турско било ан. Овде имало бунар и местото се викало Ат-бунар. Тие се комитски пари собрани за Организацијата. Тие пари носат големи клетви. Комитите со сила го земале златото од вратовите не момите и нвестите. Многу плак е истурено! Може да го копат, но ако не најдат прецизен апарат, нема да го извадат! - гледаше тетка Ванѓа.

Знам дека ништо не се случи. Парите си останаа под земјата. Та нели земјата ги крие најголемите тајни!

Додека бев сама, времето го исполнував со општествено-корисни активности. Така, повеќе години бев активист на Црврниот крст и држев курсеви за прва помош. Држев курсеви и во неколку села за младици и патував со моето „фиќо“.

Еден ден патував за село Банско. Курсот го одржував во училишната зграда. Беше месец

март и земјоделците ги чистеа своите ниви од сувите гранки, плевелот и други загадувачи. Во 17 часот изгаснаа светилките, ја снема струјата. Почекавме 10-15 минути и ги ослободив курсистите да си заминат.

По извесно време влегов во колата и си тргнав за дома. Од селото излегов на главниот пат. Гледам - цело поле во темница. Цело Струмичко немаше струја. Го запалив долгото светло. Ги поминав последните оранжерии. Овде патот спрема с. Муртино прави кривина на лево. На двесте метри пред светлата гледам - на левата страна од асвалтот гори оган. Помислив дека селаните ги горат сувите гранки, ама како може на самиот пат! Огинот беше колку една голема маса. Во моментот кога ќе му се доближев, тој исчезнуваше и се појавуваше во помал обем, повторно на околу двесте метри пред светлата. Во тој момент се преплешив! Што би можело да биде ова чудо? Кога му се доближив, тој пак исчезна и се појави во вид на една поголема осветлена топка, повторно на истата оддалеченост. Возејќи, се доближив до топката, но таа почна да се тркала по левата страна и во моментот кога требаше да го поминам мостот пред с. Муртино, таа се стркала под мостот.

Јас го продолжив патот. Во меѓувреме, дојде и струјата и така безбедно стигнав дома.

Овој мистериозен настан го раскажав на некои мои пријатели, но го примаа со воздржана резерва.

Во себе знаев каде да го барам одговорот.

При следното мое видување со тетка Ванѓа, ѝ ја раскажав целата случка. Еве го нејзиниот одговор:

- Првото место каде што ти се покажал огинот, некогаш бил стариот пат за Банско. Тука има врби. (Тоа беше сосема точно.) Тоа се златни пари што испуштаат светлина. На тебе ти се имаат покажано, но тие пари сакаат курбан. Ако сакаш да знаеш што сакаат, ќе го направиш следното: Одвечер, доцна, на тоа место ќе посолиш тенок слој пепел и ќе ја покриеш со тенекија. Сабајле, рано пред сонце, ќе отидеш да видиш каков знак има на пепелта под тенекијата. Ако е од животно, курбанот ќе го заколеш на местото, ако е човечко стапало - не чепкај, сакаат човечки живот.

Тој разговор многу ме вознемири. Зошто ми се случуваат такви работи?

На одење ми рече:

- Знаеш ли од такви пари колку фамилии станаа пепел? Луѓето си мислат така е тоа, ќе ги извадам, ќе се збогатам, без работа богат ќе станам. Ама така не бива! Таквите пари носат клетви и не знаеш колку колена ќе ги плаќаат!

Мене малку ли ми беше - тројца тргнавме за Бугарија, двајцата ги вратив во сандаци, уште ли да ја предизвикувам судбината? Ако навистина беа пари, тие и денеска стојат на своето место, додека некој друг не го стават во искушение.

Тетка Ванѓа на илјадници луѓе им даваше надеж, спокој, ги лекуваше, но лошото и неа не ја прескокна. И таа беше само човек. При крајот на својот живот се разболе од најтешката болест. Последните две години одев поретко. Не сакав да ја вознемирувам, но судбината сакала да ми направи уште едно добро, па потоа да замине од овој свет.

Мојата внука, Фимчето, кога наполни една година, имаше проблеми со цревата. Како ја цвакаше храната, така, дробена, ја исфрлуваше. Хранливите материи не се искористуваа, а лекарите не знаеја како да ја излекуваат. Помина цела година, детето заслабе и почна да паѓа во дворот.

Како умот да ми застана, никако да се сетам да отидам до тетка Ванѓа. Ја немав видено 7-8 месеци. Едно утро во месец мај 1996 година на работа кај мене дојде Катица Чурлинова. Мојот татко ја имаше крстено, а таа и мене ми се обраќаше со *калимано*³, иако беше многу повозрасна од мене. Излегов во ходникот и таа ми рече:

- Вчера бев на Рупите. *Калимаанта* Ванѓа (нејзините две ќерки како возрасни се крстени од тетка Ванѓа) е многу болна. Имам еден аманет за тебе. Сака сукан крашник со риба. И кажав дека ти си по сукањето. Заврши ја таа работа, тоа ќе ти биде последно!

Утредента крашникот и рибите беа готови и јас во 14 часот бев на Рупите.

Витка, жената што ја чуваше веќе десет години, не веруваше дека тоа е порачка од тетка Ванѓа.

- Ти знаеш ли дека таа е веќе патник!

Јас заминав за Сандански и вечерата во 20 часот се вратив. Кога влегов внатре, вечерата беше поставена. Тетка Ванѓа, потпрена на пет перници, колу едно пиле останала. Пред неа чинијата со крашникот и рибите со кромид. Овде беа ќерката на Витка, нејзиниот посинок Митко и едно воено лице. Штом влегов, Митко стана да се поздрави и рече:

³ Кумо

- Ова е мајсторот на вечерата!

Човекот во воената униформа стана, се поздрави, ми бакна рака и рече:

- Толку убаво нешто во животот не сум јадел!

И јас седнав на трpezата. Вечеравме и сите си разотидоа. Витка ја легна тетка Ванѓа и со очите ми дава знак и јас да си одам.

Ја замолувам да излезе, сакам нешто да ја прашам тетка Ванѓа.

Жената ме гледа зачудено.

- Не гледаш ли дека е патник?

Таа не ја знаеше мојата мака.

Седнав на столот до нејзината глава и молчам. Ако почекам повеќе, можеби ќе заспиe. Затоа собрав сили и ѝ се обракам:

- Тетка Ванѓе, не знам дали ме слушаш, ама јас имам многу голема мака...

Поминаа едно две минути, слушам како со слаб, тивок глас ми вели:

- Кажи!

Јас и објаснувам што се случува со мојата внука. Немам памет во главата...

Неколку минути молчеше, а потоа ми рече:

- Не се секирај, ќе ѝ помине!

Го добив одговорот што го очекував. Знаев дека од моето Фимче болеста ќе исчезне.

Ја прегрнав, ѝ бакнав рака и ѝ велам:

- Ај, со здравје!

А не знам дали пак ќе се видиме...

Дома ме чекаа со големо нетрпение.

- Што биде? Влезе ли? Кажа ли нешто? Што кажа?

- Кажа дека ќе ѝ помине!

- Добро, а што да ѝ даваме?

- Ништо, така ќе ѝ помине!

Младите не знаат за големата моќ на тетка Ванѓа.

- Толку, ќе ѝ помине!

Поминаа само два-три дена, столицата на детето почна да добива некаква форма. За една недела доби нормална столица. Почна да се храни без ограничување. Детето се врати во нормална состојба. Оттогаш поминаа осумнаесет години. Мојата внука нема никаков проблем. За една недела се уверија во нешто што не можеа да го сфатат и разберат. Тетка Ванѓа лекуваше без лекови. Не беа напразно нејзините зборови: *„Бог ви помага, а не јас. Овде не доаѓајте без вера! Ништо не се случува без Божјата промисла“*.

Сега сум сигурна дека таа ја знаеше мојата мака, па за да дојдам кај неа, го порача крашникот.

За голема жал за сите нас кои ја познававме и штотуку ја запознале таа чудесна жена, нè напушти на 11. август 1996 година. Нејзината последна желба беше да биде погребана на Рупите, пред црквата „Св. Петка“, изградена од парите што народот ѝ ги оставаше во знак на почит и благодарност. Многу енергија потроши и нервоза претрпе додека се градеше црквата, но истовремено од неа ја црпеше и силата. Бог ја удостои да го дочека и осветувањето на црквата.

На денот на погребот река од народ се слеваше кон Рупите - од обични и едноставни луѓе со коњски коли, до најголемите политичари и познати личности. Тука беа познати и непознати, блиски и далечни, илјадници нејзини крштелници со своите деца... Со солзи во очите ја испраќаа големата пророчица, Баба Ванѓа, на патот од кој нема враќање.

На нејзиниот гроб секојдневно се поклонуваат стотици луѓе и со купишта најубаво цвеќе го опсипуваат нејзиниот вечен дом.

На одбележувањето на четириесетте дена од нејзината смрт, ние, неколку блиски од родниот и град направивме една голема тепсија баклава што беше разделена на сите присутни на овој тажен помен над нејзиниот гроб на Рупите.

Беа поминале две години од нејзината смрт кога и го посетив гробот. Положив цвеќе што најмногу го сакаше; однесов баница што секогаш со апетит ја јадеше, а однесов и дар за црквата „св. Петка.“ Тогаш ги купив сите книги што беа објавени за неа по нејзината смрт.

Седумнаесет години ја нема меѓу нас, но само физички. Таа постојано е со мене, често ме посетува во моите соништа, разговараме како порано - јас ја прашувам, а таа одговара. Се радувам кога во такви сонови што таа ги нарекуваше виденија, ги среќавам моите сакани. Тие ми даваат надеж дека по физичката смрт, душата продолжува во духовниот свет.

Не можам да го завршам моето раскажување за поврзаноста со тетка Ванѓа, за нејзиното присуство во мојот живот, за врската меѓу живите и мртвите, ако не ви раскажам барем еден од соновите што ги сонував. Простете ми ако грешам!

Далечната 1969 година, по смртта на мојот сопруг, неговиот дух секоја вечер беше со мене. Ми изгледаше како да живеам два различни, паралелни животи - еден во будна состојба, а другиот во сон.

Една ноќ, во сонот, го здогледав Трајчо како со толпа народ влегува во една голема зграда. И

јас влегов внатре. Се најдов во една голема сала со столови од двете страни. Луѓето кои влегуваа во салата, ги немаше внатре, како да излегле од спротивната страна. Но, од десната страна седеа два млади човека, од кои едниот беше Трајчо.

Застанав зад нив и му се обротив на Трајчо:

- А, овде си бил!

Тој ми одговори:

- Фиме, оди си оттука, на тебе овде не ти е местото!

- Е, сега, кога те најдов, не одам никаде! - му велам.

Кога виде дека продолжувам да стојам, му се обрати на тој до него да се помрдне за едно место налево. Јас со еден чекор се префрлив и седнав меѓу нив. Го фаќам Трајчо под рака, а тој облечен во костумот во кој го погребавме.

- Знаеш, му велам, пред некој ден ја сонував мајка ти и ми посака баница, тенки кори со квас ѝ денеска и донесов на гробот.

- А, а, апнавме, апнавме! Многу беше вкусна!

- Знаеш, кога во недела доаѓам на гробиштата, им ги раскажувам моите сонови на твоите сестри, но тие како да не веруваат. Сестра ти, поголемата, вели:

- Фимка, Фимка-а-а! Тие веќе ќе изгнијат, а ти за сонови ми раскажуваш!

Тој ме гледа и вика:

- Само си ги слушам, знаеш дека тие не веруваат. Не им раскажувај, зошто им раскажуваш?

- Сестра ти постојано зборува: „Како ја купивте таа стара кола, смртта си ја донесовте!“

А тој:

- Ти убаво знаеш, вината не е во колата, јас не можев да сопрам.

Го фаќам за челото. Кога умре, овде имаше рана од стаклото, сега нема ништо.

- Кажи Киро, му се обраќа на тој од мојата лева страна, овде не е важно каков ќе умреш!

Го погледнав момчето до мене. Млад, во тегет костум, со бела кошула и врска, со бујна црна коса. Сега го прашувам него:

- Ти од каде си? (Бидејќи знам дека Трајчо е умрен.)

- И јас сум од таму, со Трајчо.

- Ти кога си умрен?

- Јас сум одамна умрен. Ти не ме знаеш, ти беше толкава (покажува со раката) кога јас умрев.

- Кој си ти? - прашувам.

- Јас сум Киро Врагалаќо.

Во сонот молскавично размислувам дали знам семејство со такво име кое има умрено млад човек. На долната улица под мојата куќа има семејство Врагалаќови, но тие немаат умрен брат.

Му се обраќам:

- Не те знам!

Тој гледа во мене и повторува:

- Не, не ме знаеш, ти беше толкава (пак покажува со раката) кога јас умрев.

По раката со која ми покажуваше колкава сум била, можев да заклучам дека сум била три до четири години. Во сонот правам пресметка: ако сум била толкава, а сега сум 27 години, поминале повеќе од дваесет години.

-Е Киро, Киро, сега дома си мислат: од Киро нема ни коска, а вие тука со Трајчо ѓулај си карате! - му велам.

Двајцата почнаа гласно да се смеат и да се превиваат.

-Е, мори Фимка, ако знаете оти ни е убаво и вие ќе сакате да умрете!

Во тој миг се разбудив. Како да се враќам од друг свет. Беше пет часот наутро. Отидов кај мајка ми. Таа беше станата.

-Мамо, дали познаваш некое семејство Врагаљакови да имаат умрен млад син?

-Има едни доле, по поројот, кај фурната, но ти не го знаеш, тој е умрен многу одамна. Не се сети на името, а јас не и кажав.

Кога стана татко ми и кога слушна за што зборуваме, ѝ рече на мајка ми:

-Е, па ти! Не знаеш ли, Киро се викаше!

На мојата приказна за сонот, не знаеја што да кажат. По објаснувањето, се сетив на неговата мајка, баба Стојна. Таа кај мене, во амбулантата, редовно ги носеше внуците за инекции. Решив да ја посетам дома. Ја најдов куќата и ја викнав баба Стојна. Таа се изненади кога ме виде во нејзиниот двор, па згора на тоа и толку рано. Откако ја поздравив, ја прашав:

-Ти имаш ли умрен син?

-Имам, чедо, но ти не го познаваш. Тој е умрен пред дваесет и четири години.

Кога баба Стојна го слушна мојот сон, малку ѝ требаше да се онесвести. И опишав во што беше облечен нејзиниот син. Таа го потврди истото.

Ми донесе слика да го видам, но тука беше послаб. Мајка му рече дека, кога се сликал, бил болен.

При првото мое одење на гробиштата, го најдов неговиот гроб, му запалив свеќа и му се заблагодарив за неговата посета.

Верувам дека душата на неговата мајка после дваесет и четири години најде малку спокојство.

Смртта е вечен придружник на човекот. Изненадно доаѓа и не зема, но многу поважно е како ќе го одживееме животот. Несебичната, безгранична љубов што ја делиме со нашите блиски и сите што не опкружуваат, ќе не направи среќни.

Човекот низ своето живеење треба да се научи да споделува, да дава. Само кога дава и ги усреќува другите, ќе ја почувствува вистинската среќа. Затоа треба да стремиме кон духовното богатство, бидејќи материјалното не уништува. Тетка Ванѓа често знаеше да каже: „Не сме родени само за среќа. Тешкотииите на кои наидуваме во животот се средство за прочистување на духот.“

Многу од нас во тешките моменти ќе кажат:

„О, Боже! Каде си? Помогни ми!“

Бог е овде, во нас, околу нас, а нам ни останува да го повикуваме секој ден, секој момент. Секогаш кога го бараме ќе дојде, зашто тој е наш татко, а родителот никогаш не сака неговите деца да страдаат.

Оваа моја исповед сакам да остане како сведоштво за моето цврсто и искрено пријателство со тетка Ванѓа; како четиво на моите деца, внуци и идните генерации; да се сеќаваат и знаат дека нивната мајка, баба и прабаба била современик и близок пријател со најпознатата видовита жена, со еден жив пророк, еден ден, можеби, и светица која продолжува да живее во нашите срца.

Нејзините дарби ќе останат како легенда што постојано ќе се раскажува и ќе се пренесува од колено на колено.

Разговори со вечноста

(Краток осврт кон книгата „Ванга... и ...јас“
од Фимка Гогова Михаилова)

Тетка Ванга не е мистерија. Таа е претворена во мистерија од незнаењето и несакањето да се навлезе во суштината на нејзините способности... Таа живееше тивко и скромно и помагаше на луѓето. Околу себе не креваше врева и не сакаше сензационализам. Не ја соблазнуваа славата и почестите. Таа, едноставно, му помагаше на човекот без да бара благодарност...

Димитар Филипов

(Од книгата „Тетка Ванга и светост и мудрост“)

Сите ние сме дел од историјата.

Сите ние сме дел од вечноста.

Но, сите не можеме да ја разбереме, а уште помалку да нурнеме во нејзините тајни; не можеме да ја видиме и - предвидиме; да ја сфатиме и објасниме... Тоа е привилегија само на надарените и избраните.

Таква била Баба Ванга.

Која била Ванга? Каква била нејзината моќ?
Нејзините погледи на светот?

На овие прашања ненаметливо, скромно и читливо, тивко и впечатливо се навраќа Фимка Гогова Михаилова во својата прва книга „Јас... и ...Ванга“. Тематиката во книгата е ретка и многу интересна. Авторката се обидува, и веднаш да кажеме дека во тоа и успева, да ни ја приближи

познатата пророчица и јасновидка, феноменот со светска слава, Ванѓа - Ванѓелија Гуштерова „...која педесет и пет години, како што пишува авторката, беспопштедно му помагаше на секој кој ќе дојдеше на нејзината врата.“ Книгата формално е поделена на два дела, но суштински тоа е една целина која содржински се испреплетува.

Во почетокот авторката не воведува во суштината на делото, фрлајќи бегол поглед на мотивите што ја натерале да ја напише оваа мала, но интересна книга. Таа тоа многу лапидарно, збиено, го кажува во една реченица, подвлекувајќи дека тоа го прави поради „...големата љубов и восхит што го чувствувавв кон човекот и феномен Ванѓа, кон нејзиното големо човекољубие и нејзините стремежи на сите луѓе да им даде спокојство и вера и да им вдахне кураж и надеж.“ Едноставно и - убаво!

Убавината на оваа книга е во едноставноста и искреноста на презентирањето. Благодарение на својата голема меморија, Фимка Гогова Михаилова своите сеќавања за големата пророчица, која таа ја вика тетка Ванѓа, нѝ ги пренесува толку автентично, што се чувствуваме како да сме дел од приказната. Навистина сликовито и објективно.

Книгата е пишувана во вид на сеќавања, без користење помошна литература. Сè е од „прва рака“, автентично, што би рекле „од изворот“, чисто, незаматено. Благодарение на тоа и приказната тече тивко и ненаметливо, како мирна река.

Авторката во кратки црти не запознава со биографските податоци за Баба⁴ Ванѓа. Така,

⁴ Баба, не како придавка, туку од почит, како сраснато со личното име. Затоа, со голема буква.

дознаваме дека е родена во Струмица и дека рано останала без мајка. Бегајќи од бедата и неизвесноста дали ќе го дочека утрешниот ден, татко ѝ! се преселува во Ново Село, Струмичко, каде започнува и вистинската приказна за Ванѓа, каква што ја знаеше народот.

Една трагична случка ќе биде причина таа да го загуби видот. Нејзиниот татко, и покрај големата сиромаштија, многу се трудел да ја излекува својата ќерка. Но, не помогнале дури ни хируршките интервенции во Скопје и Белград. Таа останала слепа, но со благослов да ги „гледа“ нештата што за обичниот смртник е нешто невозможно. Со овој феномен се бавела и сеуште се бави и науката, но сеуште не е објаснет. Останува голема енигма. По смртта на татко ѝ таа со сестра си се преселуваат во Петрич, Република Бугарија, каде се омажила. Во Петрич и Рупите, место меѓу Петрич и Сандански, ќе го помине целиот свој живот, помагајќи им на луѓето.

Во вториот дел од книгата е опишан животот на авторката на оваа своевидна книга и испреплетеноста на нејзината, со судбината на Ванѓа. Како тивок шепот тече мислата на Фимка Гогова Михайлова и незабележливо се вгнездува во нашата меморија. Родена во виорот на Втората светска војна, кога царувала смртта и замирал животот, таа запишала: „И покрај војната, која однесе многу животи, животот не запира. Се женеле и мажеле, се раѓале деца, се умираше... и се продолжувало по некој план што некој друг нѝ го зацртал. Во едно такво тешко, темно време и јас сум дошла на овој свет, внесувајќи радост и светлина во моето семејство...“

Првите сознанија за Ванѓа малата Фимка ги добила од својата мајка која на своите деца им раскажувала случки од животот додека нивеле или диделе тутун. Така, таа дознала дека со Ванѓа биле соседи. Плет од трски им ги делел дворовите. Некои описи во книгата имаат етнолошки призивок што е резултат на дарбата на авторката. Таа тоа ќе го каже многу едноставно и кристално јасно: „Тетка Ванѓа, така ја викав откако ја запознав, беше најблиската сосетка, а и пријателка на мајка ми. Иако подоцна разделени со граници, нивното пријателство траеше сè до смртта. Баш на ова пријателство и моите драгоцените средби со оваа чудесна жена отстапувам и најголем дел од оваа книга. *Нашите стари многу ги почитувале комшиите. И верувале во нив. Дворовите ги делел плет, а плетот од прачки лесно се тргнува, та комшииските дворови останувале без граници... Ова овозможувало врските меѓу луѓето да бидат поцврсти, да се видуваат почесто, да се поотворени и поискрени. Се делел не само зборот, туку и лебот. Сраснати со народниот бит и воспитани во народниот дух, нашите стари се воделе од народната мудрост, според која прво ќе го видиме комшијата, па после Сонцето. Затоа искрено ги споделувале и радоста, и тагата; си помагале во домашните работи; се ткаело; се везело; се плетело... Така се опремувале домаќинствата, така се спреам и чеизот на девојките.*”

Авторката е скромна во опишувањето на својот живот. Таа не се експонира, не го потенцира своето его. Иако пишува во прво лице, предност им дава на другите личности и на настаните што се одразиле врз нејзиниот живот.

Таа сонува со отворени очи, копнее за среќа и делумно нејзините копнежи се остваруваат. Го завршила училиштето што го посакувала од мала, се омажила, станала мајка на две прекрасни деца што се смисла на нејзиниот живот... Но нејзината среќа траела осум години, како во народните песни: „До осум години.“ А потоа - бездна! Тага и бол... Во тешка сообраќајка нејзиниот сопруг и свекор ги загубуваат животите. Шокот и очајот полека стивнуваат и жилавата и самоуверена млада жена полека се исправува и храбро погледнува во очите на животот и сите тешкотии што ги носи со себе... „Иако останав сама, не дозволив да паднам во очајание, ниту пак сакав да ме сожалуваат. Бев спремна да се соочам со животот без да потклекнам.“ Следува жилава, но истрајна борба додека пак не застанува на своите нозе.

Првата средба меѓу авторката на книгава и Баба Ванѓа е виртуелна, би рекол мистична. Кога една летна вечер до дома ја испратило едно момче кон кое не била рамнодушна, легнала, но сонот никако да ѝ дојде на очите. Во ѕвездите барала одговор на мноштвото прашања што и се роеле низ главата. „Така лежејќи и во полусон, пишува таа, откај трските до дворот на тетка Ванѓа доаѓа глас како да излегува од земјата:

- Фии-м-ка-а-а! Фии-м-ка-а-а! Фии-м-ка-а-а!

Трипати развлечено, низ шумолењето на трските го слушам моето име, а гласот продолжува:

- Да не се лажеш! На тебе таму не ти е местото! Местото на тебе е преку плетот!

Сонувам или на јаве слушам!?”

Првата вистинска средба се случила во 1961 година. На ова средба нашата авторка ѝ дава

посебен простор, опишувајќи ја со должно внимание. Оттогаш започнува нивното дружење и искрено пријателство што траело сè до смртта на големата пророчица. Фимка Гогова Михаилова е сведок на напорите што ги прави Ванга да помогне на луѓето. Стотици и стотици несреќници чекаат на ред да си ги кажат своите маки; да си го најдат или излекуваат чедото, братот, сестрата... Толкавите редици од луѓе кои барале утеха или решение на нивниот проблем ја истоштувале Баба Ванга. Таа често се жалела на блиските: *„Зошто БОГ ми ја дал таа дарба? Тоа е казна за мене. По цел ден ги слушам маките на луѓето; кога навечер вие спиете, јас ги гледам маките на целиот народ. Не можам да го издржам тој товар. Секој доаѓа, си ја кажува маката и заминува... Никој не ме прашува имам ли јас мака, имам ли потреба од нешто... Та нели и јас сум само човек!?“*

Откако останала сама, и авторката на ова книга неколку пати се соочила со еден феномен - сонување и виденија. Многу е занимлива случката што се случила една вечер во манастирскиот комплекс на „Светите Петнаесет Тивериополски Свештеноченици“. Тогаш, во собичката каде што спиеа со едно од децата, од иконата на Исус Христос се појавила божествена светлина. Такви сонови и виденија имала повеќе пати.

Фимка Гогова Михаилова пишува искрено и топло. Нејзиниот стил е јасен и податлив за читање. Реченицата ѝ е одмерена, а исказот разбирлив и близок до читателот. Иако овој вид проза, по правило, е тешка за читање, во овој случај имаме книга полна со лирски елементи, што на книгата и даваат посебен шарм и не „завлекува“ да ја читаме во еден здив. На едно

место ќе сретнеме: „...Некое време исплашено наслушнував, но не чув ништо, освен тишината...“.

Од длабочината на времето, стопена со вечноста, пред нас лебди ликот на Ванга: несреќно дете, сираче кое доживува во една страшна виулица да го изгуби видот, девојче врз чии нејаки плеќи паднала тежината на одговорноста за куќата и грижата за помалите браќа и сестра ѝ, оти останале и без татко; сопруга и домаќинка, горда и достоинствена... Напоредно со овој топол, човечки лик, од вечноста изронува ликот на една друга Ванга, светски познатата јасновитка и пророчица, жена што ги лекувала и телото и духот; што можела да го види минатото, но и иднината; личност со широки познавања за животот кој го толкувала на начин со филозофска нитка, зборувајќи дека се случува сега; дека нема минато и идно време; дека тоа што го гледа, дали добро или лошо, што и да каже, дека нема да се промени; дека човекот се раѓа со својата судбина, добра или лоша... Таа советува трпеливост и надеж. Порачува дека Бог сака трпение. Но, таа, длабоко во душата е осамена и често знаела да каже дека „...најголем придружник во животот ми е самотијата...“. Пишувајќи за овој благороден феномен од жена, Димитар Филипov ќе напише: „Тетка Ванга, несомнено, е избраница, но не и љубимица на судбината, ако се има предвид со какви сè тешкотии се среќава и се бори секој ден... Но, животот е борба и во тоа е неговата најголема убавина.“ Честопати ликот на обичен човек и на пророк се измешуваат, но внимателниот читател секогаш ќе знае да ги разликува.

Според авторката на оваа прекрасна книга, тетка Ванѓа, како што ја наречува таа, многу сакала цвеќе. Во својата градина имала најразлични цвеќиња. Во една прилика дури се искажала дека комуницира со цвеќињата и дека не треба да се сечат за во вазна, туку да се подаруваат во саксии или да се садат во земјата. Колку благородна душа! Сама плетела, готвела, ја одржувала куќата. Ја интересирало сè во врска со готвењето, а готвела многу вкусни јадења. Знаела да се нашали, да поставува прашања на кои често сама одговарала оти соговорниците не можеле да се сетат... Навистина една силна и надарена личност!

Иако долго време, речиси целиот живот била одделена од Струмица, таа многу го сака својот роден град. „Каде и да ја однесе животот, нејзиното срце останува во градот под Царевите кули. Таа со душата беше поврзана со Струмица...“

- пишува авторката. Се залагала Светите петнаесет тивериополски свештеномаченици да бидат патрони на градот, зборувајќи притоа, дека тие за време последната војна, а и во поранешните воени судири, го чувале градот од поголеми катастрофи и разурнувања.

Тие нејзини заложби се остварија. Денеска Струмица ги има за свои заштитници.

Паралелно со ликот на Ванѓа, Фимка Гогова Михаилова го ваја и својот лик-од мало девојче до зрела жена која навлегла во осмата деценија од животот. Следува една животна врвица достојна за почит. Во почетокот гледаме амбициозно, чувствително девојче во потрага за поулав живот и младешки идеали, но девојче на кое животот и не му бил многу наклонет. Прстот на судбината сурово ја казнува одземајќи ѝ го сопругот во

цветот на младоста и принудувајќи ја на своите деца да биде и „...татко и мајка“ како што пишува самата . Жена со цврст карактер, таа не подлегнува на тешкотиите и се избира за еден чесен и достоинствен живот што го живее сега со својот втор сопруг, обколена со деца и внуци кои го осмислуваат нејзиното живеење.

Релефно се отсликани и ликовите на нејзините родители, прерано починатиот сопруг Трајчо и сегашниот, Коста; потоа децата кои имаат потполно разбирање за својата мајка и кои биле грижа, но и надеж и поддршка во најтешките мигови. Импонираат и ликовите на внучињата кои со љубов ги опишува. Галерија од ликови, но успешно и впечатливо насликани.

После смртта на Ванѓа во август 1996 година беа објавени многу книги за животот и дејноста на оваа исклучителна личност. Дел од овие книги се фундирани врз научни факти, а дел од лични сознанија, но со една цел: да се фрли поголема светлина врз животот и дејноста на Ванѓа.

И оваа книга е еден убав прилог во таа смисла. Личното познанство и блиско пријателство со Ванѓа, авторката го искористила да ни го доближи комплексниот лик на пророчицата која толку многу задолжи илјадници, ако не и стотици илјади луѓе. Пишувана едноставно, искрено и топло, авторката нè доближува до нејзините разговори со вечноста, со овоземското и она, од „другата“ страна. Никој не може да претендира на совршенство, но може да биде искрен и јасен во своите искази. А Фимка Гогова Михаилова е кристално јасна и одредена.

После читањето на оваа книга, многумина од нас ќе почнат и самите да размислуваат за феноменот Ванѓа; за нејзините способности,

за односите према луѓето, за можноста сите да ги разбере и да ги собере во своето срце, да им каже и покаже како да се надмине, или барем ублажи злото...

Ова дело ќе биде и убав прилог во богатата ризница на нашата, македонската култура и литература. Зборувајќи за Ванѓа, Фимка Гогова Михаилова зборува за човечноста, истрајноста, непоколебливоста и достоинството да се биде човек, што се општочовечки вредности кон кои треба сите да се стремиме.

Затоа, оваа книга најтопло ја препорачувам за читање.

Иван Котев

Фимка Гогова Михаилова е родена 1942 година во Струмица, каде го завршила своето осумгодишно образование. Од мала мечтаела да облече бела униформа и да биде медицинска сестра. За среќа, желбата и се исполнила и таа во учебната 1957/1958 год. се запишува во Средното медицинско училиште во Скопје, отсек за медицински сестри. Училиштето го завршила со одличен успех во учебната 1960/1961 година.

Како ученичка, Фимка Гогова Михаилова се одликува со својата ангажираност како во учењето, така и во вонучилишните активности. Активна е и во Младинската организација, член е на Извидничката организација. Оди и на младиснска работна акција. Како голем љубител на книгата, волонтира како библиотекар во училишната библиотека скоро три години, што придонесува уште повеќе да чита и да ја засака книгата.

Веднаш по завршувањето на Средното медицинско училиште се вработува во болницата во Струмица каде се истакнува со својата предаденост на работата. Активна е и во општествено-политичкиот живот во болницата и пошироко. Таа е долгогодишен активист на Црвениот крст на општинско и на републичко ниво, за што има добиено повеќе општински, републички и сојузни признанија.

Поради својата хуманитарна ориентираност, во 1971 година е назначена за главна сестра во Заводот за рехабилитација на деца и младинци во Банско, а потоа и главна сестра во Медицинскиот центар во Струмица.

Била делегат во Републичката конференција на жените, еден мандат била делегат во Републичката заедница за социјална заштита и еден мандат делегат во општествено - политичкиот собор во Собранието на општина Струмица.

За својата несебична активност и пожртвуваност во работата има добиено бројни признанија и дипломи, а има добиено и Орден за труд со сребрен венец од Претседателството на С.Ф.Р. Ј.

Навистина богата и со труд и постигања исполнета животна врвица.

Книгата „Ванѓа... и ... јас“ е нејзина прва книга.

Речит пример за тоа, дека навистина *никотш не е доцна!*

Фимка Гогова Михаилова пишува искрено и топло. Нејзиниот стил е јасен и податлив за читање. Реченицата ѝ е одмерена, а исказот разоирлив и близок до читателот. Иако овој вид проза, по правило е тешка за читање, во овој случај имаме книга полна со лирски елементи, што на книгата ѝ даваат посебен шарм и не „завлекува“ да ја читаме во еден здив. На едно место ќе сретнеме: „... Неког време исплашено наслушнував, но не чув ништо, освен тишината...“

Од длабочината на времето, стопена со вечност, пред нас лебди ликот на Ванѓа: несреќно дете, сираче кое доживува во една страшна виулица да го изгуби видот, девојче врз чии нејаки плеќи паднала тежината на одговорноста за куќата и грижата за помалите браќа и сестра ѝ, оти останале и без татко; сопруга и домаќинка, горда и достоинствена... Напоредно со овој топол, човечки лик, од вечност изронува ликот на една друга Ванѓа, светски познатата јасновитка и пророчица, жена што ги лекувала и телото и духот; што можела да го види минатото, но и иднината; личиост со широки познавања за животот кој го толкувала на начин со филозофска нитка, зборувајќи дека *сè се* случува сега; дека нема минато и идно време; дека тоа што го гледа, дали добро или лошо, што и да каже, дека нема да се промени; дека човенот се раѓа со својата судбина, добра или лоша...

Иван Кошев